

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN SOSYAL BİLGİLER
ÖĞRETİMİ İLE TARİH DİSİPLİNİ ARASINDAKİ İLİŞKİYE
YÖNELİK GÖRÜŞLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Osman TEMEL

Malatya-2023

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN SOSYAL
BİLGİLER ÖĞRETİMİ İLE TARİH DİSİPLİNİ ARASINDAKİ
İLİŞKİYE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Osman TEMEL

Danışman: Doç. Dr. Emine Meliha KURTDAS

Malatya-2023

	KABUL ONAY FORMU	Doküman No	İNÜ-KYS-FRM-142
		Yayın Tarihi	19.08.2019
Revizyon No			
Revizyon Tarihi			
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ			
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ			

**İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ**

**Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretimi İle Tarih Disiplini
Arasındaki İlişkiye Yönelik Görüşleri**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Doc. Dr. Emine Meliha KURTDAŞ

HAZIRLAYAN

Osman TEMEL

Jürimiz tarafından 31/08/2023 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda butez **oybirliği /oyçokluğu** ile başarılı bulunarak Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitim Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyelerinin Ünvanı Adı Soyadı

İmza

1. Prof. Dr. Mesut AYDIN

.....

2. Doc. Dr. Emine Meliha KURTDAŞ

.....

3. Dr. Öğr. Üyesi Özcan EKİCİ

.....

O N A Y

Bu tez, İnönü Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri üyeleri tarafından kabul edilmiş ve Enstitü Yönetim Kurulu'nun .../.../20... tarih ve 20.../..... sayılı Kararıyla da uygun görülmüştür.

Enstitü Müdürü

ONUR SÖZÜ

Doç. Dr. Emine Meliha KURTDAŞ'ın danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım, “*Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretimi ile Tarih Disiplini Arasındaki İlişkiye Yönelik Görüşleri*” başlıklı bu çalışmanın bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün eserlerin hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Osman TEMEL

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın hazırlanmasında desteğini ve yardımlarını esirgemeyen ve yalnızca yardımlarını akademik konular ve tez çalışmamla sınırlı tutmayan, beni sabır ve bilgi birikimiyle destekleyen değerli hocam ve danışmanım Doç. Dr. Emine Meliha KURTDAŞ teşekkürlerimi sunuyorum.

Lisans eğitimimi tamamladığım Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünün kıymetli hocaları; Sayın Prof. Dr. Mesut AYDIN ve Sayın Prof. Dr. Recep DÜNDAR'a şükranlarımı sunuyorum.

Ayrıca Lisans eğitimimin yanında emeğini gördüğüm, bilgi birikiminden faydalandığım hocam Fatih KAYA'ya ve çalışmama her türlü katkıyı sunan Dr. Öğr. Üyesi Özcan EKİCİ hocama teşekkür ederim.

Tez çalışmamda Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile görüşme sağladığım Bursa İl Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı öğretmenlerime ve tüm eğitim hayatım boyunca desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen kıymetli aileme sevgi ve şükranlarımı sunarım.

Osman TEMEL

Malatya- 2023

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ İLE TARİH DİSİPLİNİ ARASINDAKİ İLİŞKİYE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ

TEMEL, Osman

İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Emine Meliha KURTDAS

Ağustos-2023, ix+72 sayfa

Araştırmanın amacı; Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretimi ile Tarih Disiplini arasındaki ilişkiye yönelik görüşleri incelemektir. Bu amaç kapsamında araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim (fenomenoloji) modeli kullanılmıştır. Araştırma, 2022-2023 eğitim öğretim yılında Bursa ilinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda görev yapmakta olan 40 Sosyal Bilgiler öğretmeni ile yürütülmüştür. Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin tamamının Sosyal Bilgiler öğretimi ile Tarih disiplini arasında ilişkinin bulunduğu görüşünde oldukları belirlenmiştir. Sosyal Bilgiler öğretiminde Tarih disiplini etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Sosyal Bilgiler öğretimi ve Tarih disiplini birbirinden ayrılmaz bir bütünün parçaları halindedirler. Tarih öğretimi ile öğrencilere tarih bilgisinin yanında; milli bilinç, ortak değerler gibi kavramların kazandırılması daha kolay ve sağlıklı olabilmektedir. Tarih disiplini geçmişle gelecek arasında bağ oluşturması açısından Sosyal Bilgiler öğretimi açısından yararlı olmaktadır. Tarih disiplini ile Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan değerler, temel beceriler, kazanımların öğrencilere kazandırılması mümkün olabileceği konusunda Sosyal Bilgiler öğretmenleri ortak görüş içerisindeyler.

Anahtar Sözcükler: Eğitim, Sosyal Bilgiler Eğitimi, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, Tarih Disiplini, Değer, Beceri, Kazanım.

ABSTRACT

OPINIONS OF SOCIAL STUDIES TEACHERS ON THE RELATIONSHIP BETWEEN SOCIAL STUDIES TEACHING AND HISTORY DISCIPLINE

TEMEL, Osman

İNÖNÜ UNIVERSITY INSTITUTE OF EDUCATIONAL SCIENCES
SOCIAL STUDIES EDUCATION DEPARTMENT

Thesis Advisor: Doç. Dr. Emine Meliha KURTDAŞ

August-2023, ix+72 pages

Purpose of the research; To examine the opinions of Social Studies teachers regarding the relationship between Social Studies Teaching and History Discipline. For this purpose, the phenomenology model, one of the qualitative research methods, was used in the research. The research was conducted with 40 Social Studies teachers working in schools affiliated with the Ministry of National Education in Bursa in the 2022-2023 academic year. A semi-structured interview form was used as a data collection tool in the research. The data obtained in the research were analyzed by content analysis. As a result of the research, it was determined that all Social Studies teachers were of the opinion that there was a relationship between Social Studies teaching and the History discipline. History discipline is used effectively in Social Studies teaching. Social Studies teaching and History discipline are parts of an inseparable whole. By teaching history to students, in addition to historical knowledge; It may be easier and healthier to gain concepts such as national consciousness and common values. The discipline of history is useful in teaching Social Studies in terms of creating a link between the past and the future. Social Studies teachers have a common opinion that it is possible to provide students with the values, basic skills and achievements in the Social Studies curriculum through the discipline of History.

Keywords: Education, Social Studies Education, Social Studies Curriculum, History Discipline, Value, Skill, Achievement.

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ.....	i
ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLOLAR LİSTESİ	viii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	ix
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Alt Problemleri.....	2
1.4. Araştırmanın Önemi	2
1.5. Araştırmanın Varsayımları.....	3
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	3
1.7. Tanımlar	4
BÖLÜM II	5
KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	5
2.1. Sosyal Bilgiler Kavramı	5
2.1.1. Sosyal Bilgilerin Tarihçesi	6
2.1.1.1. Dünyada Sosyal Bilgiler	6
2.1.1.2. Türkiye’de Sosyal Bilgiler.....	8
2.1.2. Sosyal Bilgilerin Amaçları	11
2.1.3. Sosyal Bilgilerin Önemi	12

2.2. Sosyal Bilgiler Öğretimi	13
2.2.1. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yaklaşımlar	14
2.2.1.1. Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi.....	14
2.2.1.2. Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi	15
2.2.1.3. Yansıtıcı İnceleme Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi	15
2.2.2. Sosyal Bilgiler Dersinin Öğrencilere Katkıları	15
2.3. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı.....	16
2.3.1. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda Öğrenme Alanları	17
2.4. Tarih Öğretimi.....	20
2.4.1. Tarih Öğretimin Genel Amaçları.....	21
2.4.2. Tarih Öğretiminde Yeterlik ve Beceriler.....	24
2.4.3. Tarih Öğretiminde Geleneksel Yaklaşımlar	24
2.4.4. Tarih Öğretiminde Çağdaş Yaklaşımlar	24
2.4.4.1. Sözlü Tarih.....	25
2.4.4.2. Yerel Tarih.....	27
2.4.4.3. Kanıt Temelli Tarih Öğrenme.....	29
2.4.4.4. Müze Eğitimi	30
2.5. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarih Disiplini	32
2.6. İlgili Araştırmalar	34
2.6.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	34
2.6.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	35
BÖLÜM III.....	37
YÖNTEM	37
3.1. Araştırmanın Deseni.....	37
3.2. Çalışma Grubu	38

3.3. Veri Toplama Aracı.....	38
3.4. Verilerin Toplanması	39
3.5. Verilerin Analizi.....	40
BÖLÜM IV	42
BULGULAR VE YORUMLAR	42
4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	42
4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	44
4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	46
4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	48
4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	50
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	52
5.1. Tarih Disiplinin Sosyal Bilgiler Öğretimindeki Önemine İlişkin Tartışma ve Sonuç.....	52
5.2. Sosyal Bilgiler Öğretiminin Amacına Ulaşması Konusunda, Tarih Disiplininin Katkısına İlişkin Tartışma ve Sonuç	54
5.3. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda Yer Alan “Değerler” ile Tarih ve Tarih Öğretimi Arasındaki İlişkiye Yönelik Tartışma ve Sonuç	55
5.4. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda Yer Alan “Temel Becerilerle” Tarih ve Tarih Öğretimi Arasındaki İlişkiye Yönelik Tartışma ve Sonuç	56
5.5. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda Yer Alan “Kazanımlarla” Tarih ve Tarih Öğretimi Arasındaki İlişkiye Yönelik Tartışma ve Sonuç	56
5.6. Öneriler	57
KAYNAKÇA.....	59
EKLER	71
Ek 1: Veri Toplama Aracı	71

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'ndaki Yetkinlikler	18
Tablo 2 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler	19
Tablo 3 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler	19
Tablo 4 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda Yer Alan Kazanımlar	20
Tablo 5 Tarih Öğretiminde Yeterlik ve Beceriler.....	24
Tablo 6 Sosyal Bilgiler Öğretmenlerin Demografik Özelliklerinin Dağılımı	38
Tablo 7 Tarih Disiplininin Sosyal Bilgiler Öğretimindeki Önemi	42
Tablo 8 Sosyal Bilgiler Öğretiminin Amacına Ulaşması Konusunda, Tarih Disiplininin Katkısı	44
Tablo 9 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda Yer Alan “Değerler” ile Tarih ve Tarih Öğretimi Arasında İlişki	46
Tablo 10 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda Yer Alan “Temel Becerilerle” Tarih ve Tarih Öğretimi Arasındaki İlişki.....	48
Tablo 11 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda Yer Alan “Kazanımlarla” Tarih ve Tarih Öğretimi Arasında İlişki.....	50

KISALTMALAR LİSTESİ

- f : Frekans (Kişi Sayısı)
MEB : Milli Eğitim Bakanlığı
NCSS : Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (National Council for Social Studies)
TDK : Türk Dil Kurumu
T.C. : Türkiye Cumhuriyeti

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmanın kuramsal temelini oluşturan kavramların ele alındığı problem durumu başta olmak üzere, araştırmanın amacı, alt problemleri, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ile konu alanıyla ilgili terimlere yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın önemli bir işlevi, yeni neslin sosyalleşmesini sağlamak, gelişimini ve toplumla uyum içinde yaşama yeteneğini artırmaktır. Bu işlev doğrultusunda yeni neslin Tarih disiplini anlaması, çağdaş dünyanın gerektirdiği bilgi ve becerileri edinirken değerler ve gelecekle ilgili idealleri öğrenmesi amaçlanmaktadır. Sosyal Bilgiler dersi bu işlevi görürken Tarih disiplininden; tarihsel tema ve konulardan da yararlanmaktadır. Bu sebeple Tarih disiplini Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda önemli bir yer tutmaktadır. Tarih ve Tarih disiplini öğretim faaliyetleri sayesinde öğrenciler kendi ülkelerinin ve diğer ülkelerin tarihini öğrenme fırsatı bulmaktadırlar. Böylece yurttaşlık eğitiminin önemli bir hedefi olan kültürel miras aktarımı sağlanabilmektedir.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Tarih disiplinin amaç, hedef, kazanım bakımından birbirine benzedikleri görülmektedir. Tarih disiplini ile Sosyal Bilgiler eğitimi verilen öğrencilere tarih bilgisi kazandırmak mümkün olabilmektedir. Tarih disiplininin Sosyal Bilgiler dersi içerisinde olması Sosyal Bilgiler eğitiminin daha etkin olmasını sağlayacaktır. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı değerlendirildiğinde Tarih disipliniyle alakalı birçok kavram ve terimin programda yer almakta olduğu görülmektedir. Bu kavram ve terimler yenilenmiş olan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda öğrenme alanlarının kapsamı içerisinde bulunmaktadır. Buna rağmen Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda Tarih disiplini yeterli yeri bulamadığı da söylenebilir. Bu durumun nedeninin Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'ndan mı, yoksa programı uygulamakta olan öğretmenlerden mi kaynaklanıyor olduğu konusu önemli olmaktadır. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Tarih disiplininin Sosyal Bilgiler dersi içerisindeki yeri konusundaki düşüncelerinin tespit edilmesi ile Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Tarih disiplininin Sosyal Bilgiler öğretimine olan katkıları konusunda farkındalıklarının artması sağlanabileceği düşünülmektedir.

İlgili literatür incelendiğinde Sosyal Bilgiler dersi ile Tarih disiplini arasındaki ilişkiye yönelik araştırmaların bulunduğu görülmektedir, buna yanında araştırma konumuz olan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler öğretimi ile Tarih disiplini arasındaki ilişkiye yönelik görüşlerinin tespit edilmesi amacıyla yapılmış olan çalışmaların yetersiz olduğu görülmüştür.

Araştırmanın ana problemi; Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler öğretiminde Tarih disiplinin katkıları konusundaki algı ve bilinç düzeyleri yeterli midir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Sosyal Bilgilerin temel disiplinlerinden biri Tarih disiplindir. Tarihi bilmek Sosyal Bilgiler Öğretim Programı için oldukça önemlidir. Bu açıdan bakılarak araştırmanın amacı; Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler öğretimi ile Tarih disiplini arasındaki ilişkiye yönelik görüşlerinin incelenmesidir. Bu amacın yanında araştırmada, Sosyal Bilgiler dersinde Tarih disiplininin etkililiğinin sağlanabilmesi açısından Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin algı ve bilinç durumu değerlendirilmiştir.

1.3. Araştırmanın Alt Problemleri

Araştırmanın ana amacı çerçevesinde araştırmada aşağıdaki alt problemler incelenmiştir:

- Tarih disiplininin Sosyal Bilgiler Öğretimindeki önemi hakkındaki düşünceleriniz nedir?
- Sosyal Bilgiler Öğretiminin amacına ulaşması konusunda, Tarih disiplininin katkıları nelerdir?
- Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan "Değerler" ile Tarih ve Tarih Öğretimi arasında ilişki nasıldır?
- Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan "Temel Becerilerle" Tarih ve Tarih Öğretimi arasındaki ilişki nasıldır?
- Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan "Kazanımlarla" Tarih ve Tarih Öğretimi arasındaki ilişki nasıldır?

1.4. Araştırmanın Önemi

Sosyal Bilgiler; diğer sosyal ve beşeri bilimlerden içerik ve yöntem bakımından yararlanarak, bireyin sosyal ve fiziksel çevresi ile etkileşimini zamansal boyutta

disiplinler arası bir şekilde incelemektedir. Sosyal Bilgiler, küreselleşen dünyada yaşamın temel değerlerine sahip vatandaşların düşünce ve becerilerini geliştirmeyi amaçlamaktadır. Sosyal Bilgiler dersi kapsamındaki disiplinlerden biri de Tarih ve Tarih öğretimidir. Sosyal Bilgiler ve Tarih öğretimi değerlendirildiğinde, bu iki alanın birbirleri ile benzer oldukları görülmektedir. Tarih ve Tarih öğretimi, geçmiş dönemlerde gerçekleşmiş olayların sebeplerini ve sonuçlarını inceleyerek, zaman ve yer göstermek suretiyle öğrenciye aktarmayı amaçlamaktadır. Farklı bir anlatımla Tarih ve Tarih öğretimi ile öğrencilerin geçmişlerini öğrenmeleri sağlanarak, öğrencide milli birlik ruhu oluşturulabilmektedir. Tarih öğretimi ile öğrenciye yalnızca kendi geçmişi öğretilmemekte, aynı zamanda tüm dünyada geçmişte yaşananlar aktarılmakta ve böylece öğrencinin geçmişi bilerek geleceğe hazırlanması sağlanabilmektedir. Buna göre Tarih öğretiminin Sosyal Bilgiler dersinin önemli bileşenlerinden biri olduğunu söylemek mümkündür. Teoride bu şekilde olmakla birlikte, Sosyal Bilgiler öğretiminde Tarih ve Tarih öğretiminin kullanımında öğretmenler arasında farklılıklar olabilmektedir. Görülen farklılıklar öğretim programlarının uygulayıcısı olan öğretmenlerin Sosyal Bilgiler öğretiminde Tarih disiplininin yeri konusundaki algı ve bilinç düzeyleri ile yakından ilgilidir. Bu açıdan bakıldığında Sosyal Bilgiler ve Tarih öğretiminin etkinliğinin sağlanabilmesinde Sosyal Bilgiler öğretmenlerin algı ve bilinç durumu önemlidir.

1.5. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmada;

- Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler öğretiminin Tarih ile ilişkisi hakkındaki görüşlerinin farklılık gösterdiği,
- Araştırmada kullanılan veri toplama aracının araştırmanın amacına uygun verileri elde etmede yeterli ve güvenilir olduğu varsayılmıştır.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, 2022-2023 eğitim öğretim yılında Bursa ilinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda görev yapmakta olan Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile sınırlıdır. Araştırma ayrıca, kullanılan veri toplama aracında yer alan sorulara verilen cevaplar ile sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Öğretim Programı: Eğitim kurumundan mezun olmak ya da belirli bir konuda uzman hale gelebilmek için çalışılması gerekli olan konu ve dersleri kapsamakta olan ders programıdır (TDK, 2023).

Sosyal Bilgiler: Bireylerin toplum içerisinde varlığını sürdürebilmesi için ekonomi, tarih, coğrafya, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını içeren bir derstir. Sosyal bilgiler öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (MEB, 2005: 46).

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı: Sosyal Bilgiler dersinin işlenmesi amacıyla hazırlanan ders, uygulama, etkinlik ve ölçme değerlendirme bölümlerinin bulunduğu içeriktir (MEB, 2018).

Tarih: Tarih disiplini, “İnsan, insanlık ve kültür hafızası” olarak tanımlanmakta olup, insan ve insanlığın olumlu ya da olumsuz anlamlarını eleştirel bir bakış açısıyla yorumlayan ve değerlendiren bir disiplindir (Kabapınar, 2019: 12).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde araştırmanın kuramsal temellerine ilişkin yazın taraması yer almaktadır. Bu bağlamda bölüm içerisinde Sosyal Bilgiler kavramı, Sosyal Bilgilerin tarihçesi, Sosyal Bilgilerin amaçları ve önemi, Sosyal Bilgiler öğretiminin genel durumundan başlayarak Tarih öğretimi, Tarih öğretimin genel amaçları, yaklaşımları ve Sosyal Bilgiler öğretiminde Tarih disiplininden bahsedilmiştir. Ayrıca bu bölümde araştırma ile ilgili yurt içi ve yurt dışı çalışmalarından seçilen örneklerle de yer verilmiştir.

2.1. Sosyal Bilgiler Kavramı

Bu kavram 19. yüzyılda Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıkmış ve çeşitli tanımları yapılmıştır. Sosyal Bilgiler, insandan oluşan toplumların birleşmesi ve gelişmesiyle ilgili olduğu için doğrudan insanla ilgilenen bir bilim dalıdır (Keskin, 2019: 2). Sosyal Bilgiler görelilik ilkesini çocuklara uygulayarak çocukların yaşamını ve toplumu kapsamlı bir şekilde anlamayı sağlayan bir öğretim programıdır (Kaya ve Öner, 2017: 3). Sosyal Bilgiler, sosyal bilimlerin eğitim amaçlı kullanılan indirgenmiş bir biçimi olarak da tanımlanmaktadır (Hertzberg, 1981: 1). Doğanay'ın (2008: 79) belirttiği gibi tanımdaki pedagojik hedefler öğrencilerin ve toplumun ihtiyaçlarına işaret etmektedir. Ayrıca coğrafya, siyaset bilimi, sosyoloji, psikoloji, iktisat, antropoloji gibi azaltılmış sosyal bilimler çeşitli zamanlarda derslerde yer alırken, azaltılmış Tarih bilimleri her zaman Sosyal Bilgiler derslerinde yer almaktadır.

Disiplinler arası bir Sosyal Bilgiler anlayışıyla seçilen tüm sosyal bilimler birleştirilerek bütüncül bir program oluşturulmaktadır. Bu anlayışa uyan Sosyal Bilgiler tanımları arasında Sosyal Bilgiler eğitimcisi tanımı örnek olarak gösterilebilmektedir. Buna göre, “Sosyal Bilgiler, yurttaşlık eğitimi ile kişisel ilişkilere ilişkin bilgi ve deneyimlerin bileşkesidir (Doğanay, 2008: 79). Bu düşünceye göre her sosyal bilim, bilimsel yöntem bilgi üretir. Başka bir tanımda; Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (National Council for Social Studies-NCSS), Sosyal Bilgileri kısaca “Vatandaşları güçlendirmek amacıyla beşeri ve sosyal bilimleri tek bir çatı altında toplayan entegre bir çalışma alanı” olarak tanımlamaktadır (Öztürk ve Deveci, 2016: 2).

Coğrafya, tarih, iktisat, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimlerin yanı sıra insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi kavramları

da Sosyal Bilgiler çalışma alanında bulunmaktadır. Sosyal Bilgiler bu disiplinler arası bir yaklaşım ile ayrı ayrı ele alınmamaktadır (MEB, 2018: 3).

Sosyal Bilgiler ile ilgili tanımlar incelediğinde Sosyal Bilgiler öğretiminin kültürünü, temel hak, özgürlük ve sorumluluklarını anlamış, değişen dünyaya uyum sağlayabilen bireyler yetiştirmeyi amaçlayan bir ders olduğu görülmektedir (Akgül, 2021: 9). Sosyal Bilgiler dersleri, beşeri ve sosyal bilimlerin unsurlarını içerdiği ve disiplinler arası bir yapıya sahiptir. Yurttaşlık eğitimi için bir araç olarak görülen Sosyal Bilgilerde bunlara ek olarak üç farklı yaklaşım vardır: Bu üç yaklaşımdan ilki vatandaşlığın aktarımı olarak sosyal araştırmadır. Bu yaklaşımın temel amacı, kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılmasıdır. Bu öğretmen merkezli yaklaşımda inançlar ve değerler tarihsel süreç boyunca aktarılmaktadır. İkinci yaklaşım, bir sosyal bilim olarak Sosyal Bilgilerdir. Burada amaç, sosyal bilimlerde beceri, değer ve bilgilerin kazanılmasıdır. Olaylara sosyal bilimcilerin gözünden bakılması öğretilmeye çalışılmaktadır. Sonuç olarak, bir yansıtıcı araştırma alanı olarak sosyal araştırma yöntemlerinde amaç öğrencilere öğretmek ve bilimsel araştırma adımlarını kullanmalarını sağlamaktır (Keskin, 2019: 1-2).

Sosyal Bilgiler dersi, farklı alanlardan edinilmiş olan bilgileri disiplinler arası bir anlayışla öğrencilere aktaran bir ortaokul dersidir (Keskin, 2019: 3). Sosyal Bilgiler yöntemleri dikkate alındığında Sosyal Bilgiler dersleri tarih, coğrafya, arkeoloji, antropoloji, iktisat, sosyoloji, psikoloji gibi insan ve insanla ilgili disiplinlerin yöntemlerinden yararlandığı görülmektedir. Bu durum, çoğu sosyal bilim alanını ve sosyal konuları kapsayan geniş bir alanın Sosyal Bilgilerin içerisinde olması anlamına gelmektedir (Kaya ve Öner, 2017: 16).

2.1.1. Sosyal Bilgilerin Tarihçesi

Sosyal Bilgilerin tarihçesini dünyada ve Türkiye’de ayrı ayrı incelemek Sosyal Bilgilerin tarihsel gelişiminin daha net bir şekilde ortaya konabilmesi açısından yararlı olabilecektir. Bu açıdan bakılarak sosyal bilgilerin tarihçesi anlatılırken dünyada ve Türkiye’de sosyal bilgilerin gelişiminde etkili olan gelişmeler aşağıdaki başlıklarda ayrı ayrı incelenmiştir.

2.1.1.1. Dünyada Sosyal Bilgiler

İnsanın varoluşundan bu yana Sosyal Bilgilerin varlığından ve insanların sosyalleşme, başkalarıyla ya da toplumla iletişim kurma gibi becerilerin yanı sıra zamanla

kazandığından söz etmek mümkündür. Toplumun temellerini incelemek için gerekli bilimin temeli aynı zamanda Sosyal Bilgilerin de temelidir (Dönmez, 2003: 34). Sosyal Bilgilerin ne zaman ve nerede doğduğu bilimsel bilgilerden netlik kazanmasa da Sosyal Bilgilerin konusunun ilk uygarlıklara kadar uzandığı bilinmektedir. Bu uygarlıklar arasında iyi yurttaşlar yetiştirmeyi amaçlayan Roma hukuk alanında öğretime önem verirken; Atina, felsefeye alanına sağduyu ve erdem kavramlarına önem vermiştir. Sümerler coğrafya dersleri verirken, Çin'de Konfüçyüsçü felsefeye dayalı öğretim sorgulanmıştır (Özmen, 2015: 4-5). Her ülke, eğitim yoluyla, toplumun kurallarına göre, yavrularını aktif ve özerk vatandaşlar olarak yetiştirmek istemektedir. Bu nedenle eğitim politikasını bu yönde geliştirmeyi amaçlamaktadır (Sezer vd., 2019: 2). Bu amaçta etkin rol oynayan derslerden biri de Sosyal Bilgiler dersidir.

Sosyal Bilgilerin içerdiği alanlar her ne kadar insanlığın başlangıcı ile birlikte ortaya çıkmış olsa da kavram olarak Sosyal Bilgiler ilk olarak 19. yy'da gelişen Amerika Birleşik Devletleri'ne artan göçlerin ülke içinde karmaşa yaratmaması için ve göçmenlerin Amerikalılaştırılarak tam Amerikan ulusunu oluşturmak için ortaya çıkmıştır (Doğanay, 2008: 78). Amerikan Milli Eğitim Konseyi, dersin içeriğine tarih, coğrafya ve vatandaşlığı katarak dersin içeriğini toplumun ihtiyaçları doğrultusunda düzenlenmiş ve Orta Okulu Teşkilatlandırma Komisyonu Sosyal Bilgiler Kurulu tarafından ise de 1916 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde Sosyal Bilgiler kavramı ilk kez kullanılmıştır (Dönmez, 2003: 34).

Toplum değişmeye devam ettikçe Sosyal Bilgiler derslerinin içeriklerine ekonomi, antropoloji, sosyoloji, psikoloji, siyaset bilimi gibi alt disiplinler eklenmiştir. Bu yönüyle bakıldığında Sosyal Bilgiler derslerinin konu yapısının toplumun ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde biçimlendiğini söylemek mümkündür (Doğanay, 2008: 79). Toplum, etkili vatandaş yetiştirmek için disiplinler arası anlayışa yönelmiştir diyebiliriz.

İkinci Dünya Savaşı sırasında Sosyal Bilgiler programlarında coğrafya ve savaşla ilgili konular ağırlıklı olarak işlenirken, savaştan sonra uluslararası barış ve çok kültürlülük üzerinde durulmuştur. Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği arasındaki İkinci Dünya Savaşı sonrası Soğuk Savaş sonrası yüksek rekabet, Sosyal Bilgiler derslerinin içeriğini de etkilemiştir. Bu dönemde Sosyal Bilgiler derslerinde

siyaset, sosyoloji, iktisat, tarih ve coğrafya alanlarına ağırlık verilmiştir (Özmen, 2015: 6).

1960'larda, Bruner öğrenme stratejisinin etkisi altında, yeni bir sosyal araştırma anlayışı hızlanmaya başlamıştır. Bu anlayışla birlikte coğrafya ve tarih Sosyal Bilgiler programlarından bir nebze uzaklaştırılarak yerini sosyal psikoloji, iktisat, siyaset bilimi, sosyoloji ve antropoloji disiplinlerine bırakmıştır. 1970'li senelerde ise Yeni Sosyal Bilgiler akımı gelenekselci eğitim yaklaşımı karşısında güçsüz kaldığı için ve öğretmenlerin uyum sağlayamaması gibi nedenlerden dolayı etkisini yitirmeye başlamıştır. Yeni Sosyal Bilgiler akımının etkisini yitirmesiyle 1980'li yıllar boyunca geleneksel Sosyal Bilgiler anlayışıyla devam eden Sosyal Bilgiler Programı 1990'lı yılların ortalarında NCSS tarafından Sosyal Bilgiler dersinde daha önce denenilen Yeni Sosyal Bilgiler hareketine uygun disiplinlerarası, tematik ve yapılandırmacılığa bağlı bir anlayış içeren bir öğretim programı uygulanması uygun görülmüştür (Öztürk, 2011: 24-25).

2.1.1.2. Türkiye'de Sosyal Bilgiler

İnsanın var oluşundan bu yana Sosyal Bilgilerden bahsetmek mümkündür. Türklere ait en eski yazılı kaynak olarak kabul edilen Orhun Yazıtları'nın içeriği kültürel sosyal ve tarihi konulardan oluştuğu için bu yazıtları Sosyal Bilgilerin içerdiği konulara dayandırabilir. Daha sonra Karahanlılar Dönemi'nde Yusuf Has Hacib'in eseri olan mutluluk veren bilgi anlamındaki "Kutadgu Bilig" ve Kaşgarlı Mahmud tarafından yazılan Türk dilleri sözlüğü manasında olan "Dîvânu Lugâti't-Türk" eserleri de kültürel, siyasi, sosyoloji gibi unsurlar içerdiğinden Sosyal Bilgilerin içerdiği konular ile bağlantılıdır (Çetin, 2003: 163-164).

Selçuklular devrine gelindiğinde ise Selçuklulara ait Nizamiye medreselerinde verilen dini eğitim ile birlikte aynı zamanda günümüzde Sosyal Bilgilerin içeriğinin bir kısmını oluşturan kültür ve Tarih öğretiminin de yapıldığı bilinmektedir (Ocak, 2017: 255-263). Yusuf Has Hacib ve Kaşgarlı Mahmud'un verdiği eserlerin yanı sıra genel olarak birçok devlet adamı, Farabi, İbn-i Sina gibi çoğu bilim insanı ve düşünürlerde Sosyal Bilgilerle bağlantılı diyebileceğimiz düşünce yapıları ile çalışmalarını yürütmüşlerdir (Kaya ve Öner, 2017: 8).

Farabi'ye göre, eğitimle insanlara toplum için gerekli kabiliyetler, ahlaki bilgi ve sorumluluk kazandırılmalı ayrıca bireylerin mutluluğu önemsenmelidir. İbn-i Sina'nın eğitim görüşünde ise ahlaki değerler ve bilimsellik ön plandadır (Akyüz, 1982: 25-26). Bu örnekler incelendiğinde sosyal bilimlerin değerler eğitimi gibi elde edilmek istenen bilgilerle ilgili olduğu görülmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun farklı eğitim kademelerindeki tarih, coğrafya, felsefe, iktisat, sosyal psikoloji, medrese veya Musahabat-ı Ahlakiye ve Malumat-ı Vataniye dersleri doğrudan Sosyal Bilgiler derslerinin kapsadığı alanlar olduğundan (Çetin, 2003: 164-165) Osmanlı İmparatorluğu döneminde de sosyal bilimlerinin var olduğunu söylenebilir.

Mustafa Kemal Atatürk, Milli Mücadele zamanında bile Maarif Kongresi'ni toplanmasıyla eğitime verdiği önemi gözler önüne sermiş bir isim olarak Cumhuriyetin ilanı ile eğitim alanında çalışmalara hız kesmeden devam etmiştir. Öncelikle 1924 yılında eğitimin öncelikli amacı, ülkeye yeni yerleşen cumhuriyet yönetiminin içerdiği düşünce yapısına uygun, vatandaş olarak sorumluluklarının farkında olan laik bireyler yetiştirmektir (Yalçın ve Akhan, 2016: 37). 1924 programından farklı olarak 1926 yılına ait öğretim programında tüm dersler toplumu ve hayatı merkeze almıştır. Köse (2019: 56), bu programın günümüz Sosyal Bilgiler dersinin kapsamında bulunan bazı coğrafya, tarih ve yurt bilgisi gibi dersler farklı birer ders olarak aktarılmıştır ve bu üç dersin genel amacı Türkiye Cumhuriyeti'ne uygun iyi vatandaş yetiştirmek ve milli benliği kavratmayı amaçladığını vurgulamıştır.

1930 yılından sonra Tarih dersi içeriği Türklerin Orta Asya'dan dünyaya yayılma serüvenini ele alarak Türk milletinin ilerlemesi işlenmiştir. Yurt bilgisi derslerinde cumhuriyet, bağımsızlık, demokrasi ve eşitlik gibi kavramların üzerinde durularak bu kavramlara uygun vatandaş yetiştirmek hedeflenmiştir (Erköse, 2007: 28). 1936 yılında diğer derslere ek olarak içeriğinde Sosyal Bilgiler ile bağdaştırabilecek aile içi iletişim, sorumluluklar ve aile bütçesi gibi konuları barındıran aile bilgisi dersi programa eklenmiştir (Coşkun-Keskin ve Keskin, 2009: 78-79). Önceki programların biraz daha genişletilmiş hali 1948 yılı programıdır. II. Dünya Savaşı sonrasında yapılan bu programa göre Sosyal Bilgiler alanına dahil olan coğrafya, tarih, aile bilgisi ve yurttaşlık bilgisi dersleri yer almıştır (Köse, 2019: 41).

1960lı yıllarda ise ilk olarak askeri darbe sonrası farklı ideolojik fikirler eğitime yansıtılmak istenmiş ve buda doğal olarak Sosyal Bilgiler içeriğini etkilemiştir. 1960 askeri darbe sonrasında eğitim programında ilk değişiklik 1962 yılında yapılmıştır (Güngördü, 2002: 131-132). Bu dönemde milli eğitimle kazandırılmak istenen genel amaçlar saygı, sevgi, eşitlik, hoşgörü ve barış olmuştur. Dolayısıyla tüm bu değerlerin öğretiminde en büyük rol yine Sosyal Bilgilere düşmüştür (Coşkun-Keskin ve Keskin, 2009: 81). Bu dönem öğretim programında Sosyal Bilgilerin içeriğinde bulunan tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi dersleri 4. ve 5. sınıflarda “Toplum ve Ülke İncelemeleri” olarak bir araya getirilmiş durumdadır (Keskin 2002: 55).

Tek başlık altında toplanan bu ders 1968 yılında ilk defa günümüzdeki “Sosyal Bilgiler” dersi adını almış ve 1962 programının taslağı aynen kullanıldığı için öğretim programında yer alan amaçlar bir önceki programla aynıdır fakat bunlara ek olarak ilk defa konukseverlik, cesurluk, temizlik, doğruluk ve büyüklere saygı gibi kişilerde bazı sahip olunması gereken niteliklere de yer verilmiştir (Coşkun Keskin ve Keskin, 2009: 82). 1980 askeri darbesinden sonra 1985 yılında öğretim programında bir değişiklik yapılmıştır. Sosyal Bilgiler dersinin milli coğrafya, milli tarih, vatandaşlık bilgisi ve T.C. İnkılâp tarihi olmak üzere üç farklı ders olarak okutulması kararlaştırılmıştır. Bu kararın nedeni ders içinde yer alması gereken önemli konuların ayrıntılı olarak verilmesi olarak düşünülebilir. Bu programda ulus, milli gibi kavramların öğrencilere aşılarmaya çalışılmasını göz önünde bulunduracak olursak ideolojileri benimsetmek için yine Sosyal Bilgiler dersi bir araç olarak görülmüştür (Alaca, 2017: 761).

Program tek disiplinli uygulama ile ilk olması nedeniyle ön plana çıkmaktadır (Ercan, 2007: 54). 28 Şubat 1997’de Milli Güvenlik Kurulu’nun toplanması kararı ile eğitim sektöründe önemli bir gelişme yaşanmıştır. Bu kararların 18 Ağustos’ta Resmi Gazete’de yayımlanmasıyla eğitimde kesintisiz sekiz yıllık ilköğretim uygulamasına geçilmiştir. Ayrıca Milli Tarih ve Milli Coğrafya olmak üzere iki ayrı ders tek bir Sosyal Bilgiler dersinde birleştirilmiştir (Akpınar ve Kaymakçı, 2012: 608).

Sosyal Bilgilerde küreselleşmeyle birlikte gelişen ve değişen dünya düzeninin gerektirdiğı yapıya uymak için 2005 yılında yapılandırmacı bir yaklaşım benimsenmiş ve 2000’li yıllara kadar farklı bir adla etoloji Modelleri olarak ortaya çıkmıştır (Köse, 2019: 64). Yapılandırmacı yaklaşımla Sosyal Bilgilerin amacı, demokratik değerlere uygun,

topluma uyum sağlayabilen ve öğrendiklerini uygulayabilen bireyler yetiştirmektedir (MEB, 2005: 7). 2005'ten sonra 2018'de tekrar güncellenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programı yapılandırmacı yaklaşımını halen korumaya devam etmektedir.

2.1.2. Sosyal Bilgilerin Amaçları

Eğitimin amacı, en genel haliyle, kişinin birçok yönden gelişimini sağlamaktır, dolayısıyla hiyerarşi içindeki her seviye ve her alanın kendine ait bir müfredatı vardır. Müfredat hedeflerine düzeyler açısından bakılırsa, Türk Milli Eğitiminin genel amaçları içinde her düzey birbirini tamamlayacak şekilde oluşturulmuştur. Okul Öncesi Eğitim Programı'nın amacı çocukların zihinsel, duygusal ve fiziksel gelişimini sağlıklı bir şekilde desteklemektir. İlköğretim müfredatının amacı, ahlaki değerlere sahip, öz farkındalığı olan, disiplin ve güvene sahip, estetik duyarlılığa sahip, sosyal becerilere ve bilimsel muhakeme süreçlerine sahip, sağlıklı yaşama önem veren bireyler yetiştirmektedir. Orta Öğretim Programı'nın amacı, öğrencilerin önceki kademelerde edindikleri beceri, değer ve yetenekleri geliştirerek ahlaki, ahlaki ve milli değerleri benimsemeleri, sorumluluklarını yerine getirmeleri, haklarını bilmeleri ve kullanabilmeleridir. Lise düzeyindeki müfredatın amacından kısaca bahsedecek olursak, ülkemizin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasına olumlu ve verimli bir şekilde katkıda bulunmayı ve yükseköğretime hazırlanmalarını sağlamayı amaçlar, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda iş hayatına hazırlamaktır (MEB, 2018: 3).

Bu düzeylerde, Sosyal Bilgiler, orta öğretim düzeyindeki Sosyal Bilgiler müfredatına dayalı belirli amaçlara sahiptir. Bu özel kullanımlardan bazıları; vatan sevgisi, vatanın kültür ve coğrafyasını bilmek, hak ve sorumlulukların bilincinde olmak, çevre bilinci, doğru araştırma ve problem çözme bilgisi, gibi kavramları anlama ve uygulama becerisi olarak ekonomi, mesleki bilinç, bilim, teknoloji, iletişim, egemenlik, laiklik, demokrasi, kendini tanıyabilir ve ifade edebilir (MEB, 2018: 8).

Tüm bu amaçların yanı sıra yine Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda bulunan 27 temel beceri ve 18 değer de öğrencilere kazandırılması amaçlanmaktadır. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı yapısında bulunan her bir öğrenme alanının amaçlarına kısaca değinmek gerekirse öncelikle Birey ve Toplum öğrenme alanında amaç, bireysel ve toplumsal süreçleri etkileyen tarihi, kültürel ve mekânsal faktörleri kavratmaktır. Kültür ve Miras öğrenme alanında ise kültürel mirasımızı korumak ve

geliştirmek için milli irade oluşması amaçlanmıştır. İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanında amaç, öğrencilere çevre ile ilişkili çeşitli becerileri kazandırmak, temel mekân bilgisini aşılacak, çevreyle olan etkileşimi tanıtmak, harita okuryazarlığı ve çevre okuryazarlığı benzeri becerileri kazandırmaktır. Bilim, teknoloji ve toplum çalışmaları alanının amacı, teknolojiyi doğru kullanma yetkinliği kazandırmak, doğru ve güvenilir bilgi edinme yöntemlerini öğretmek ve bilimsel etiği kazandırmaktır. Üretim, Dağıtım ve Tüketim öğrenme alanı, doğal kaynakları korumanın önemini ve temel ekonomiyi öğretmek, girişimci ve bilinçli tüketim becerileri kazandırmak için tasarlanmıştır. Aktif vatandaşlık öğrenme alanı, öğrencilere sosyal hayatın gereklilikleri, sosyal düzen ve kendilerine uygun vatandaşlık özelliklerini öğretmek için tasarlanmıştır. Son olarak, Küresel Bağlantılar çalışma alanında, dünya gündemini takip eden, gelişime açık, proaktif ve sorumlu vatandaşlar yetiştirmek amaçlanmaktadır (MEB, 2018: 11-12).

NCSS, 1970 yılında yayımladığı kılavuzda Sosyal Bilgiler amacı için önerdiği; bilgiyi kazanma becerisini geliştirme, bilgi işleme becerisi kazandırma, inanç ve değerleri yorumlama becerisini kazandırma, sosyal katılım becerisi kazandırma maddeleri günümüzde halen literatürde Sosyal Bilgilerin genel kabul görmüş amaçları arasında yer almaktadır (Öztürk, 2012: 8).

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nı oluşturmakta olan diğer disiplinler arasında tarih konuları özel bir yer tutmaktadır. Çünkü tarih konularının öğretilmesinde, öğrencinin geçmiş dönemde yaşananları sorgulayabilmesi, geleceği öngörmesi ve kazandırdığı milli kimlik, kültürel mirasın sonraki nesillere aktarılmasının merkezinde yer almaktadır. Tarih eğitimi ile tüm insani değerlere saygılı, sorumluluk bilincine sahip, geçmişle gelecek arasında köprüler kurabilen, araştıran, bilinçli, demokratik değerleri anlayan, kabul eden ve yaşayan yeni bir nesil yetiştirmeyi amaçlamaktadır (Karabağ, 2011: 224).

2.1.3. Sosyal Bilgilerin Önemi

Sosyal Bilgiler derslerinin en yaygın amacı iyi insan ve vatandaş yetiştirmektir. Bununla uyumlu olarak Sosyal Bilgiler bireye katkılar sağlamakta ve bu katkılar Sosyal Bilgilerin önemini oluşturmaktadır. Sosyal Bilgilerin öğrencilere ilk katkısı özgüven aşılacaktır. Öğrencilerin kendilerini birey olarak anlamalarına ve çevreleriyle ilişkilerini geliştirmelerine yardımcı olduğu için öğrencilerin özgüven kazanmalarına yardımcı

olmaktadır. Diğer bir katkısı ise öğrencilerin öğrenirken deneyimlerinden faydalanmalarını sağladığı için anlamlı ve kalıcı öğrenmeler sağlaması ve bu sayede nitelikli bireylerin yetişmesine ortam hazırlamasıdır. Aynı zamanda, Sosyal Bilgiler müfredatının gelişmesi ve geleneksel öğretmen merkezli yaklaşımdan öğrenci merkezli yaklaşıma geçiş ile öğrenciler artık sorgulama ve araştırma yapma konusunda donanımlı hale gelmiş olacaktırlar (Metin ve Oran, 2014: 213). Böylelikle öğrencilere eleştirel, sorgulayan bir bakış açısı kazandırarak onları araştırmaya teşvik edilmektedir. Öğrencilere geçmişini ve kültürünü öğretmek toplumsal kimliklerini bilen kişilik sahibi birey olmaları hedeflenmekte, bunu yaparken aynı zamanda evrensel değerlerle birlikte gelişen dünya hakkında da bilgi vererek öğrencilerin nitelikli bireyler olması sağlanmaktadır. Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretim Programı bireyi esas alarak ve oluşturulan bilgiyi gerçek hayata aktarırken bireyi ön plana çıkarmaktadır (Uygun vd., 2018: 1900).

Bu yolla öğrencilerin haklarını bilen ve onları kullanan, sorumluluk sahibi olan bireyler olmasına katkıda bulunmakta, toplumsal sorunlar karşısında öğrencilerin duyarlı olmalarına sebep olmaktadır. Sosyal Bilgilerin önemini belirten, sağladığı tüm bu katkılar göz önüne alınarak kısaca Sosyal Bilgiler dersi öğrencilere iyi birer insan ve vatandaş olması bakımından sağladığı donanımlarla oldukça önem teşkil eden bir alandır. Dünyanın gelişimi ve değişimiyle birlikte meydana gelen toplumsal sorunlar, küreselleşme, yenilikler ve bunlar gibi birçok olay gelecekte de Sosyal Bilgilerin önemini arttırmaya devam etmektedir.

2.2. Sosyal Bilgiler Öğretimi

Bir öğretim analı olarak Sosyal Bilgiler, “Sosyal bilim olarak Sosyal Bilgiler öğretimi”, “Vatandaşlık aktarımı olarak Sosyal Bilgiler öğretimi” ve “Yansıtıcı inceleme alanı olarak Sosyal Bilgiler öğretimi” şeklinde üç yaklaşım olarak öne çıkmaktadır (Barr vd., 2013: 27). Sosyal Bilgilerin eğitim alanına dahil olması 20. Yüzyılın başlarına rastlamaktadır. 1916’da Amerika Birleşik Devletlerinde başlayan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda sürekli olarak artmakta olan göç, ırkçılık, ekonomik koşullar gibi büyük sorunlar karşısında imdada “Çocuk” yurttaşların koştuğuna inanılmaktadır (İnan, 2014: 1).

Sosyal Bilgiler, çocuklara düşünmeyi, varsayımlarda bulunmayı ve sorunlara çözüm bulmayı öğretmek için tasarlanmış bir disiplindir. Sosyal Bilgiler öğretiminde özellikle materyal kullanımı önemlidir (Doğanay, 2008: 78). Ders kitapları bu materyallerde önemli bir yer tutmakla birlikte farklı kaynak ve materyallerin kullanılması da Sosyal Bilgiler öğretiminde etkili olabilmektedir.

NCSS tanımında; Sosyal Bilgiler öğretim içeriğinin sosyal bilimler ve beşeri bilimlerin çeşitli disiplinleri tarafından sağlandığı belirtilmektedir (Sever, 2016: 3). Bir sosyal bilim olarak Sosyal Bilgiler anlayışından hareketle Sosyal Bilgiler öğretimi, etkili ve etkili vatandaşlık öğretimi, sosyal bilim disiplinlerinin beceri ve değerlerinin öğrenilmesi için gereklidir (Demir ve Hacat, 2018: 28).

Bu gelenek, çocukların sosyal bilim yapıları (temel kavramlar, genellemeler ve teoriler) hakkında bilgi toplayabilmelerini ve yorumlayabilmelerini gerektirmektedir. Bu nedenle Sosyal Bilgiler derslerinin içeriğinde sosyal konuların yanı sıra sosyal bilimcilerin ortaya koymuş oldukları bulgular ve bu bulgularla oluşan yeni bakış açıları yer almaktadır (Sever vd., 2016).

Sosyal Bilgilerin yansıtıcı sınav olarak öğretimi yöntemi, çocuklara problem çözme ve karar verme becerilerini kazandırarak yaşamlarına aktarmayı amaçlayan bir diğer Sosyal Bilgiler öğretim yöntemidir (Barth ve Demirtaş, 1997: 10). Bu yöntemin içeriği genel ders kitaplarından çok farklıdır. Yansıtıcı inceleme yönteminde kullanılan içerik, öğrencilerin karar verme becerilerini geliştirmek için bir amaç değil, bir araç olarak kullanılır. Sosyal Bilgiler öğretim geleneğinde en önemli öğretim yöntemi araştırmaya dayalı inceleme yöntemi yani yansıtıcı incelemedir (Öztürk, 2011: 37).

2.2.1. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yaklaşımlar

Literatürde bu yaklaşımlar üç başlık altında incelenmektedir. Bunlar: vatandaşlık aktarımı, sosyal bilim ve yansıtıcı inceleme olarak Sosyal Bilgiler öğretimidir.

2.2.1.1. Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

Bu yaklaşım, öğretmeni merkeze alırken öğrenciyi pasif hale getirmektedir. Öğretmen anlatan, öğrenci ise dinleyendir. Bir yurttaşlık bilgisi olarak Sosyal Bilgiler öğretiminin temel amacı, sosyoloji dersleri aracılığıyla öğrencilere kültürel mirası, ulusal değerlere değer vermeyi, sorumluluk almayı ve ideal öğrenci olmayı aşılmasıdır. Bunu

yaparken öğrencilerin sorgulamadan ve incelemeden öğrenmelerini ve her ortamda uyumlu birer birey olmaları amaçlanmaktadır (Kabapınar, 2019: 32).

2.2.1.2. Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

Bu yaklaşım doğrultusunda, vatandaşlığın en iyi şekilde sosyal bilimlerle ilgili kavramların, becerilerin ve değerlerin kazanılmasından dolayı öğrenme yoluyla öğrencilerin kendileri tarafından elde edilebilmektedir. Öğrenciler, konu alanı hakkında bilgi edinirken, kaynakları ve kanıtları belirleyen, analiz eden ve değerlendirmelerinde etkili bir şekilde kullanan, farklı bakış açıları edinen ve kendi bakış açılarını oluşturan genç sosyal bilimciler olarak görülmektedirler. Öğretmenler süreç boyunca kolaylaştırıcı, rehber olan, yol gösteren olarak hareket etmektedirler (Erden, 1996: 18).

2.2.1.3. Yansıtıcı İnceleme Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

Bu yaklaşımda amaçlanan, öğrencilere araştırma ve inceleme yöntemleriyle problem çözmeyi ve bilimsel akıl yürütmeyi öğretmek, öğrencilerin kişisel ve toplumsal sorunları fark etmelerini, mantıklı düşünüp analiz etmelerini ve karar vermelerini sağlamaktır (Barth ve Demirtaş, 1997: 23).

2.2.2. Sosyal Bilgiler Dersinin Öğrencilere Katkıları

Sosyal Bilgiler dersi, öğrencilerin kendi deneyimlerini ve bireysel farklılıklarını göz önünde bulundurarak, öğrencileri sosyal meselelerle tanıştırmak ve çevresiyle etkileşim kurmasını sağlamak için yöntem ve teknikleri kullanan bir disiplindir. Sosyal Bilgiler, öğrenci gelişimine çeşitli şekillerde katkıda bulunmaktadır. Bu katkıları aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür (Safran, 2008: 15; Doğanay, 2009: 230; Gültekin, 2015: 2):

- Öğrencilerin bütünsel gelişimine, kendini ve çevresini tanımasına, hayata ilişkin bilgi, beceri ve değerleri kazanmasına katkı sağlamaktadır.
- İnsanların demokratik davranış ve inançlar edinmelerini, sahip oldukları değerleri yaşamalarını ve bu değerlerin başkalarıyla olan etkileşimleri üzerindeki etkisini fark etmelerine sebep olmaktadır.
- Demokratik vatandaşlık anlayışı ile içselleştirilmiş bireylerin farklılıklara saygı, eşitlik, adalet, işbirliği ve sorumluluk gibi değerleri geliştirebilmelerine imkan vermektedir.

- Gençlerin birbirlerine ihtiyaç duydukları bir sosyal yaşamda, kültürel açıdan çeşitli ve son derece demokratik topluluklarda bilinçli, rasyonel kararlar alma kapasitelerini geliştirmelerine yardımcı olmaktadır.
- Bilginin ve insan deneyiminin değerini ön planda tutarak hayata aktif katılımı sağlar, sağlıklı karar almaya rehberlik eder ve problem çözme becerilerini geliştirir.
- Yaşadığı ülke ve dünya ile ilgili konularda duyarlı olmalarına yardımcı olmaktadır.
- Ülkeler arasındaki siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkileri değerlendirme imkanı sağlamaktadır.
- Kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için özgün fikirler üretme yeteneğinin oluşmasında etkilidir.
- Anayasal, insan hakları ve bazı temel bilgileri sağlayarak iyi bir insan geliştirmeye yardımcı olmaktadır.
- Vatan ve millet sevgisini getirir. Bu hedeflere ulaşmak için çocuğun bireysel deneyim ve kişisel farklılıklarını göz önünde tutarak çevresi ile etkileşime girmesine yardımcı olan yöntem ve teknikleri kullanmaktadır.

2.3. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı

Teknoloji ve bilimdeki hızlı değişimler toplumun ihtiyaçları ve bireysel beklentilerin rolünü doğrudan etkilemektedir. Bu değişim hareketlerinin bir sonucu olarak, sorunların üstesinden gelebilen, sorumluluk bilinci içerisinde olan, eleştiri yapabilen, kültür ve topluma katkıda bulunan etkili bireylere olan talep artmış durumdadır. Bu özelliklere sahip bireyler yetiştirmek eğitimle mümkündür. Eğitimin amacı, bireylerin davranışlarını değiştirmek, davranışlarını geliştirmek ve içinde yaşadıkları topluma ve çevreye uyum sağlamaktır. Bu da ancak öğrencilere sunulan deneyimsel ve yaşam odaklı uygulamalarla mümkün olmaktadır (Turan, 2019: 168).

Eğitim ve öğretim faaliyetleri çerçevesinde bireyler, eğitim programları aracılığıyla amaçlarına ulaşırlar. Bir eğitim programı, bireylerin amaçlarına ulaşmak için üstlenilen bütün eğitim çalışmalarını kapsamaktadır. Plan, milli eğitim hedeflerinin gerçekleştirilmesini temel alır ve okul içi ve okul dışı tüm faaliyetleri içerisinde barındırmaktadır. Dersler, eğitim programının amaçlarına göre her sınıf seviyesi ve konu için hazırlanmaktadır. Müfredat, Talim ve Terbiye Kurulu tarafından geliştirilir ve okulda

belirli bir beceriyi uygulamaya odaklanan bilgi kategorilerinden oluşmaktadır (Demirel, 2015: 96). Ders, okul içindeki ve dışındaki bireylere bir dersin öğretimi ile ilgili tüm etkinliklerin oluşturulduğu bir deneyimler bütünü olarak ifade edilebilir.

Sosyal Bilgiler Tarih, Coğrafya, Hukuk vb. sosyal bilimlerin bulgularını bünyesinde barındıran birincil ve ikincil bir konudur, ders içeriği olarak Sosyal Bilgiler öğretimi disiplinler arası ve bütünleştirici gibi yöntemlere göre yapılandırılmıştır. Bu bağlamda 2018 Sosyal Bilgiler dersi bütünleştirme ağırlıklı disiplinler arası bir yapıya sahiptir. Buna ek olarak, program sosyal ve beşeri bilimler içeriğini farklı biçimlerde ortaya koymaktadır. İçerik sıralaması için kullanılmakta olan yöntemler sarmal ve genişletilmiş ortam prosedürleridir. Sarmal yaklaşım, içeriğin temelini oluşturan bir konu veya kavramın öğretimini, kapsamını yıllar içinde genişleterek sürdürmektir. Öte yandan, genişletilmiş çevre yaklaşımı, karmaşık bilgilerden önce basit bilgileri öğretmektir. Bu yaklaşımda konular öğrencinin gelişim düzeyine göre bilinenden bilinmeyene, yakından uzağa doğru sıralanır (Çelik, 2018: 304-305). Sosyal Bilgiler Programı'nda konular düzeye göre farklı boyutlarıyla işlenebilmektedir.

Yapılandırmacı yaklaşıma dayalı, öğrenci merkezli bir eğitim öngören bu Sosyal Bilgiler projesi 2018 senesinde güncellenmiş ve son hali ortaya konmuştur. Plan tipik olarak genel ve özel hedefleri, temel yetkinlikleri, becerileri, değerleri, çalışma alanlarını ve başarıları içerir (Turan, 2019: 169). Programın yapısından hareketle sosyal bilimlerden derlenen ve öğrencilere sunulan bilgilerin çalışma alanları aracılığıyla iç içe geçtiği söylenebilir.

2.3.1. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda Öğrenme Alanları

Bir öğrenme alanı, öğrenmeyi organize eden ve konuyla ilgili bilgi, beceri ve değerleri içeren bütünleşik, disiplinler arası bir yapıdır. Bu alanların içerikleri sosyal disiplinlerden alınmış ve proje konsepti çerçevesinde yapılandırılmıştır. 2018 Sosyal Bilgiler müfredatı 7 çalışma alanını kapsamaktadır (MEB, 2018: 11-12).

- Birey ve Toplum (Sosyoloji, Psikoloji, İletişim),
- Kültür ve Miras (Tarih, Sanat Tarihi, Folklor),
- İnsanlar, Yerler ve Çevreler (Coğrafya),
- Bilim, Teknoloji ve Toplum (Sosyoloji, Felsefe, Tarih),
- Üretim, Dağıtım ve Tüketim (Ekonomi),

- Etkin Vatandaşlık (Siyaset Bilimi, Sosyoloji, Hukuk),
- Küresel Bağlantılar (Ekonomi, Siyaset Bilimi, Coğrafya),

Sosyal Bilgiler öğretiminin en önde gelen amacı, bireylere sosyal kişilik kazandırılmasıdır. Bu özelliğin en önemli yönü iyi bir vatandaş olunmasıdır. İyi bir vatandaş olmanın amacı, haklarını bilen, sorumluluklarını yerine getiren, çevresinde gelişen olaylardan haberdar, millet bilincine sahip bir vatandaş olmaktır. Sosyal Bilgiler dersi, kişinin topluma karşı görev ve sorumluluklarını, sosyal çevreye nasıl uyum sağlayacağını göstermektedir (Sözer, 1998: 19-20).

2018 programında 4 adet genel amaçlı, 18 adet özel amaçlı cümle bulunmaktadır. Özetle, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile “vatanını ve milletini seven, kendi hak ve sorumluluklarını bilen, ulusal, çağdaş ve evrensel değerleri kabul eden, kültürel mirasın korunması gerektiğini bilen, evrensel çevre bilincine sahip, çevre bilincine sahip, ülke ekonomisinde yeri olan, bilime dayalı düşünen ve eleştirel düşünen, kişisel ve toplumsal sorunlara çözüm arayan” bireyler yetiştirmeyi hedeflemektedir (MEB, 2018: 8).

Etkili yurttaşlar yetiştirmek için bireylerin Sosyal Bilgiler öğretme becerisine sahip olması önde gelen amaçtır. Beceri, bireyin öğrenmesine bağlı olarak bir görevi yerine getirme ve hedefine göre başarma yeteneğini ifade etmektedir. Bir konunun öğretim süreci içerisinde kazanılarak geliştirilmesi gereken bir karakterdir. Diğer bir deyişle, bireyin kafasında düzenlediği ve yapılandırdığı bilgileri günlük yaşamına başarılı bir şekilde aktarabilmesidir. Öğretim süreci içerisinde kazanılan beceriler, bireyin yaşam standardının yükselmesine ve demokratik gelişimine katkı sağlar (Yılar ve Tomal, 2018: 17). Becerilerin bu nedenle müfredatın önemli bir boyutu olduğu söylenebilir.

Sosyal Bilgiler dersinde yetkinlikler Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2018 senesinde yayınlanan ilk ve ortaokullar için Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda belirlenmiştir (MEB, 2018: 4-5):

Tablo 1

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’ndaki Yetkinlikler

Anadilde iletişim	Yabancı dillerde iletişim
Matematiksel	yetkinlik Dijital yetkinlik
bilim/teknolojide temel yetkinlikler	

Öğrenmeyi öğrenme	İnisiyatif alma ve girişimcilik
Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler	Kültürel farkındalık ve ifade

(MEB, 2018, s.4-5)

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda belirtilen beceriler Tablo 2'de yer almaktadır (MEB, 2018: 9):

Tablo 2
Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda Yer Alan Beceriler

Araştırma,	Çevre okuryazarlığı,	Değişim ve sürekliliği algılama
Dijital okuryazarlık,	Eleştirel düşünme	Empati
Finansal okuryazarlık	Girişimcilik	Gözlem
Harita okuryazarlığı	Hukuk okuryazarlığı	İletişim
İş birliği	Kalıp yargı ve önyargıyı fark etme	Kanıt kullanma
Karar verme	Konum analizi	Medya okuryazarlığı
Mekânı algılama	Öz denetim	Politik okuryazarlık
Problem çözme	Sosyal katılım	Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama
Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma	Yenilikçi düşünme	Zaman ve kronolojiyi algılama

(MEB, 2018, s.9)

Beceri; uygun öğrenme ve öğretme ortamı sağlandığında, bireyin bir işi zihinsel ve davranışsal çabayla kolaylıkla ve ustalıkla yapabilme yeteneğidir (MEB, 2018: 9). Bu becerilerin çağımızda kişilerin iş ve özel yaşamında başarılı olması için gereken 21. yüzyıl becerileriyle uyum içerisindedir. Problem çözme, eleştirel düşünme, iletişim ve işbirliği gibi beceriler günümüzde çok önemlidir (Partnership for 21st Century Skills, 2009). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda belirtilen değerler Tablo 3'te yer almaktadır (MEB, 2018: 9):

Tablo 3
Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler

Adalet	Aile birliğine önem verme	Bağımsızlık
Barış	Bilimsellik	Çalışkanlık
Dayanışma	Duyarlılık	Dürüstlük
Estetik	Eşitlik	Özgürlük
Saygı	Sevgi	Sorumluluk
Tasarruf	Vatanseverlik	Yardımsızlık

(MEB, 2018, s.9)

İyi insan ve iyi vatandaş yetiştirmek için değerler eğitiminin büyük önem taşıdığı söylenebilir. Bu değerlere baktığımızda ulusal ve evrensel düzeyde birçok değer in planda yer aldığını gördük. Programda yer alan bir diğer boyut ise becerilerdir. Beceriler, 21. yüzyıl becerileri ile ilgili belgelerde ve Eğitim Vizyonu 2023’te sıklıkla vurgulanmakta ve projelerde bulunmaktadır.

Sosyal Bilgilerde kazanımlar Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2018 yılında yayınlanan ilk ve ortaokullar için Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda belirlenmiştir (MEB, 2018: 14-25):

Tablo 4

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda Yer Alan Kazanımlar

Birey ve toplum	Kültür ve miras	İnsanlar, yerler ve çevreler
Bilim, teknoloji ve toplum	Üretim, dağıtım ve tüketim	Etkin vatandaşlık
Küresel bağlantılar		

(MEB, 2018, s.14-25)

Bu kazanımlar ilkokul 4. Sınıftan itibaren ortaokul 7. Sınıfa kadar planlanmış durumdadır.

2.4. Tarih Öğretimi

Tarih kelimesi Sami dillerinde v-r-h (verrehe) kökünden gelir. İbranicede Yerah manasında kullanılırken, Arapçada ay ya da hilali görmek demektir (Demirel, 2015:1). Yunanca “İstoria” kelimesinden gelir. Latince historia, Fransızca historie, İngilizcede history, İtalyancada storia, Almandada historie şeklinde kullanılmaktadır. Zaman içinde istoria kelimesi geçmiş i bildiren ve anlatan anlamlar kazanmıştır (Özlem, 1996: 17). Tarih; geçmiş toplumların siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel davranışlarını, yer, zaman ve bireylerde belgeye dayalı, nesnel sebep ve sonuç gösterileriyle inceleyen sosyal bilimdir. Tarih, farklı yer ve zamanlarda insan sosyal yaşamının incelenmesidir (Köstüklü, 2016: 20). Tarihsel olayları yaşadıkları dönem ve çevreleri içinde değerlendirmek ve incelemek gereklidir. İyi tarihçiler, belirli yer ve zamanlar bağlamında bireylerin ve toplumların sınırlarını, değişimlerini ve sürekliliklerini tanıyabilir. Eylemde bulunurken, tarihin sadece geçmişle ilgili değil, aynı zamanda bugün ve gelecekle ilgili de bir bilim olduğunun bilinmesi gerekmektedir (Şıvgın, 2009: 37).

Tarih eğitiminin çoğu zaman sorgulanmayan ve eleştirilmeyen bir yönü vardır. Bu yaklaşımın nedeninin tarih eğitiminin misyonu ve tarih eğitimine vatandaş yetiştirme

aracı olarak bakış açısı olduğu söylenebilir. Tarih dersinin görevi gereği tarihi gerçekleri anlatan ifadeler tartışılmaz hale gelmekte, bu aşılırsa tarihi yapıların yanlış yorumlanması en aza indirilmektedir. Bu durum aşılamadığı sürece geçmiş olaylar, farklı kişilerin irdelemelerine göre farklı amaçlarla yeniden yapılandırılacaktır; örneğin, aynı konudaki iktidar ve muhalefet çalışmaları her zaman farklı olmaktadır (Dilek, 2007: 7-9).

Türkiye Cumhuriyeti döneminde tarih uzun süre ilkökul, ortaokul ve liselerde bağımsız bir ders olarak okutulmuştur. 1962 yılında ilkökul tarih dersleri sosyal ve milli bilgiler ve tarih dersleri de bu ders kapsamında okutulmaya başlanmıştır. Sosyal bilgiler dersleri 1968 yılında oluşturulmuştur. 1973-1974 öğretim yılından itibaren ortaöğretim kurumlarında sosyal bilgiler dersi müfredatında tarih okutulmaya başlanmıştır. 1985-1986 öğretim yılından itibaren ortaöğretim kurumlarında sosyal bilgiler dersleri kaldırılarak tarih ayrı bir ders olarak okutulmaya başlanmışsa da, 1998-1998 öğretim yılından itibaren sosyal bilgiler dersi kapsamında okutulmaya başlanmıştır (Turan, 2016: 88). Türkiye’de 20. yüzyılın başında toplumun Türk kimliğini benimsemesi için bir mücadele başlamıştır. Osmanlı İmparatorluğu’nun çöküşüyle birlikte Türk tarihçiliği tam bir yol ayrımı yaşamıştır. O dönemin tarihi bilgisi, imparatorluğun yanı sıra yıkılmış bir tarih yazımı ile verilerden yeterince yararlanamayan bir ulusal tarih yazımı arasında sıkışıp kalmıştır (Özbaran, 1998: 196).

Türkiye’de kendine has nedenlerle Tarih öğretimi dünyadaki gelişmelere paralel olarak değişmemiştir. Popülist siyasi baskıların neden olduğu sığ eğitim anlayışının yanı sıra, bilimin evrenselliğini terk etme ve milli kavramları eğitime dahil etme ideolojik yönelimi de Türkiye’nin eğitim sisteminin dünyadan kopuk olduğunu göstermektedir (Özbaran, 1998: 35). Türk okullarında izlenen eğitim modeli Türk toplumunun ihtiyaçlarını esas almakta ve bu doğrultuda vatandaşlık, manevi ve kültürel değerlerin kazandırılması esas alınmaktadır (Dilek, 2007: 38). Bu sayede öğrenciler, Türk toplumunun ulusal kimliğini, kültürel mirasını ve değerlerini öğrenebilmektedirler.

2.4.1. Tarih Öğretimin Genel Amaçları

IX. yüzyılda ulus devletlerin ortaya çıkışından sonra genel eğitim kurumlarının önemli görevlerinden biri yurttaşlık duygusu gelişmiş nesillerin yetiştirilmesi olarak öne çıkmıştır. Bu amaca göre Tarih derslerinin yanı sıra dil ve edebiyat derslerine de önem verilmektedir. Bu dönemde, öğrencilere tarihçilerin ortaya koyduğu geçmiş olaylar ve

olguların öğretilmesinde geleneksel Tarih öğretim anlayışı hakim olmuştur. 20. yüzyılın son çeyreğinde gelişen yeni Tarih öğretimi anlayışı bilgiden çok tarihsel düşünme becerisini öne çıkararak öğrencilere kanıt değerlendirme, eleştirel düşünme ve problem çözme gibi becerileri kazandırmayı amaçlamaktadır. Tarih dersi müfredatı, öğrencilere geçmiş hakkında bilgi vermek ve bu bilgiler aracılığıyla tarihe özgü çeşitli yetenek ve becerileri kazandırmak için, tarih biliminin doğasına uygun, bakış açıları ve terminoloji kullanılarak yazılır. Dersin kavranması; öğrencilerin tarihteki farklı konulara bütüncül bir bakış açısıyla bakmalarını sağlamanın yanı sıra, tarih derslerinin daha erişilebilir ve ilgi çekici hale gelmesine de yardımcı olmaktadır. Dersler, öğrencinin aktif rol oynadığı bir öğrenme ortamında tarihsel bilgi oluşturmak amacıyla kronolojik ve tematik anlayışı birleştirecek şekilde düzenlenmektedir. Ders, ünitelerin içeriğini oluşturan konuları ve ilgili kavramları bu yapı üzerinden anlamlı ve kalıcı öğrenmeyi kolaylaştıracak şekilde öğretmek için tasarlanmıştır. Ders, her ünitenin temel kavramlarını, gerçeklerini ve genellemelerini vurgulamaktadır. Tarihsel olayları sağlıklı bir şekilde inceleyebilmek için öğrenenlerin her olaya ilişkin temel kavramlar, olgular ve genellemeler arasındaki ilişkiyi anlamaları gerekmektedir. Öğrenciler kavramlardan gerçekler ve gerçeklerden genellemeler çıkarmalıdır. Tarih dersleri, önceki derslerin hataları ve kritik yönleri dikkate alınarak yazılmaktadır. Ders içeriğinin hazırlanmasında kavram ve olgularla ilgili soyut konularla alakalı somut tarihsel örneklerle Türk, İslam ve Anadolu tarihi üzerinde durulmaktadır. Bu yaklaşımla Türk tarihi merkeze alınarak insanlık tarihinin birikimi içerik sunumu açısından ele alınmıştır. Amacı, öğrencilerin tarihsel olay ve fenomenlerin nedenlerini ve sonuçlarını fiziksel ve ruhsal bağlamlar, yapılar ve mekanlarla ilişkilendirerek derinlemesine analiz etmeleridir. Bu şekilde hazırlanan tarih dersleri müfredatı, Türk milli eğitiminin genel amaçları ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun 2. maddesinde vurgulanan Türk milli eğitiminin temel ilkeleri kapsamında aşağıdaki hedeflere ulaşmak amacıyla düzenlenmiş durumdadır. Bu programla öğrencilerin (MEB, 2023: 9-11);

1. İnsanlığın geçmişten günümüze birikmiş mirasını anlamaları,
2. İnsanlığın/dünyanın farklı dönemlerini, Türkiye ve Türk (Anadolu) tarihini anlamak için gerekli kavram, olay, olgu, kişi ve kurumlar hakkında bilgi sahibi olmaları,

3. Türkiye'de, İslam'da ve Türk tarihinde rol oynayan başlıca siyasi ve toplumsal kuruluşları ve önemli şahsiyetleri anlamaları,

4. Yaşadığı toplum, ülke ve dünyanın bugünlere nasıl geldiğini anlayarak, bugün olup biteni anlatmayı ve geleceğe yönelik tahminlerde bulunmayı da içeren tarih bilincine varmaları,

5. Türk milletinin ve Türk kültürünün geçmişten günümüze insanlık tarihi bağlamındaki serüvenlerini takip etmeleri,

6. Medeniyetimizin dayandığı temel değerleri anlayıp benimserler ve bu değerleri davranışlarına yansıtmaları,

7. Tarihi olay ya da durumların yerel, ulusal ve uluslararası boyutları ve etkileşimleri konusunda farkındalık yaratmak,

8. Tarihi olayların, meydana geldiği dönemin siyasi, sosyal, kültürel, ekonomik ve dini özelliklerini yansıttığına, dolayısıyla olaylar değerlendirilirken o dönemin koşullarının dikkate alınması gerektiğine inanmaları,

9. Birincil ve ikincil kaynaklardan elde edilen kanıtları tanımlama, analiz etme, yorumlama ve değerlendirme, elde edilen bilgilerin doğruluğunu ve geçerliliğini sorgulama ve kanıta dayalı çıkarımlar yapma dahil olmak üzere tarihsel yetkinlik ve beceriler geliştirilmesi,

10. Ulusal kimlik ve aidiyet duygusu geliştirerek küreselleşen dünyada Türkiye'nin yerini ve rolünün anlaşılması,

11. Geçmiş tarihsele bilgiye dönüştürme sürecinde tarihçilerin dayandıkları ilkeleri, kullandıkları yöntemleri ve kullandıkları becerileri yaşam becerileri haline getirmeyi,

12. Tarihsel bir olay veya olgunun farklı bakış açılarına veya tarihsel perspektiflere göre farklı şekillerde değerlendirilebileceği ve yorumlanabileceği konusunda farkındalık yaratmak ve bu farklı anlayışlara saygı duymayı,

13. Toplumsal bütünlük ve dayanışmayı sağlamanın ve sürdürmenin yanı sıra, ortak tarihin ulusal kimliğin oluşumundaki rolünü anlayarak, kültürel ve tarihi mirasa sahip çıkan bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır.

2.4.2. Tarih Öğretiminde Yeterlik ve Beceriler

Tarih öğretiminde yeterlik ve beceriler Tablo 5’te yer almaktadır (MEB, 2023: 12-15).

Tablo 5

Tarih Öğretiminde Yeterlik ve Beceriler

Kronolojik Düşünme	Tarihsel Kavrama
Tarihsel Analiz ve Yorum	Tarihsel Sorgulamaya Dayalı Araştırma
Tarihsel Sorun Analizi ve Karar Verme	Tarihsel Empati

(MEB, 2023, s. 12-15)

Bu yeterlik ve beceriler Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2023 senesinde hazırlanan Ortaöğretim Tarih Dersi Öğretim Programı’nda yer almaktadır.

2.4.3. Tarih Öğretiminde Geleneksel Yaklaşımlar

Geleneksel eğitim yöntemleri denilince insanların aklına ilk olarak en eski felsefi akımlar olan idealizm ve realizm gelir ki bunlar bir eğitim felsefesi olarak özcü eğitim felsefesini oluşturmaktadır. Geleneksel eğitim anlayışı öğretmen odaklıdır ve öğretmen merkezlidir ve tüm güç öğretmenlerde toplanmıştır. Öğrencinin görevi, öğretmenin düzenlemesine uymak ve kendisine verilen görevi koşulsuz olarak tamamlamaktır. Eğitim ortamı öğretmen merkezlidir. Geleneksel yaklaşımda, öğrenmek yerine öğretmenler hâkimdir, öğrenciler pasif alıcılardır ve öğretmenler bilginin kaynakları ve yayıcıları olarak aktiftir (Özpolat, 2013: 6). Öğretmen ve öğrenciler arasındaki iletişimin ödül ve ceza sistemine dayandığı söylenebilir. Bilgi edinmeye, konulara ve öğretmenlere ve müfredatın dayandığı temel felsefeye dayalı geleneksel yaklaşımlar ile öğrenci merkezli problem çözme, duygu ve duyguya odaklanan çağdaş yaklaşımlar arasında muhtemelen bir fark vardır. Son yıllarda çağdaş yaklaşımlarda özellikler ve değerler tercihlerde etkili rol oynamaktadır (Senemoğlu, 1997: 25).

2.4.4. Tarih Öğretiminde Çağdaş Yaklaşımlar

Bir eğitim sisteminde metodolojinin önemi göz ardı edilmemelidir. Modern yöntemlerin bireylerde özgüven geliştirmede etkili olduğu bilinmektedir. Pragmatizm,

varoluşçuluk ve natüralizm gibi felsefi akımlara dayanan ilerlemeci ve yeniden yapılandırmacı felsefelere yönelik çağdaş yaklaşımlar, öğrencilerin eğitim ortamının öznesi olarak öğrenme ortamına özgürce katıldıkları demokratik, öğrenen merkezli yaklaşımlardır. Öğretmen liderliğinde oluşturulan tartışma ortamında fikir birliğine varılmaktadır (Ulubey ve Aykaç, 2017: 1174). Öğrenme ve öğretme sürecinde hedeflere ulaşmak için sınıf etkinlikleri önemlidir. İstenilen öğrenme düzeyine ulaşabilmek için öğrencinin aktif olduğu çağdaş öğrenme yöntem, yöntem ve tekniklerinden yararlanmak gerekir (Göçer, 2014: 176).

20. yüzyılın sonlarından itibaren sosyo-ekonomik alanda birçok değişiklik ve gelişme yaşanmıştır. Bu durum eğitim hayatında da kendini göstermekte ve yeni yöntem ve yaklaşımları beraberinde getirmektedir. Ancak bu gelişmelerin Tarih öğretimine yansımaları zaman almaktadır (Say, 2003: 62). Aynı zamanda geleneksel yöntemle Tarih dersi adeta bir sınıf gibi işlenmekte, savaşlar, barışlar, antlaşmalar, isim ve sayılar ezberlenmektedir. Son yıllarda geliştirilen yapılandırmacı öğrenme yöntemi, Tarih öğretiminde problemlerin çözümünde önemli bir araç olarak görülmektedir (Arslan ve Cengizhan, 2022: 19). Yapılandırmacı öğretim kuramının en önemli işlevi, öğrencilerin bilgiyi organize etmelerini, oluşturmalarını, açıklamalarını ve geliştirmelerini sağlamaktır. Geleneksel sistemlerde öğretmenler bilgi sağlayabilir ve öğrenciler kitaplardan, internetten veya diğer kaynaklardan bilgi alabilmektedir (Karadağ vd. 2008: 385). Ancak bilgiyi anlamak, bilgiyi düzenlemekle aynı şey değildir. Öğrenci farklı bilgi ve kavramlarla karşılaştığında önceki öğrenmelerden edindiği bilgileri ifade etmek için yeni örüntüler oluşturacak yani önceki bilgilerle yeni bilgiler arasında köprü kurmaktadır. Başka bir deyişle, bireyin kendisi ve çevresi arasında bir ilişki kurması için bilgiyi yeniden yapılandırır. Yapılandırmacı öğrenme kuramına dayalı olarak bilginin araştırılması, yorumlanması ve analizi, düşünce süreçlerinin geliştirilmesi, eski ve yeni deneyimlerin bütünleştirilmesi ve aktarımı ile karakterize edilmektedir (Akınoğlu, 2004: 79).

2.4.4.1. Sözlü Tarih

Sözlü Tarih, bilimsel alanlarda tarihsel bilgi oluşturma yöntemi olsa da son zamanlarda eğitim kurumlarında Tarih ve Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılan bir yöntem haline gelmiştir. Sözlü tarih, yazılı belgelerin yanı sıra, toplumsal olayları zaman

içinde şekillendiren ve varoluşlarına katkıda bulunan tanıkların sözlü anlatımları aracılığıyla yeniden yorumlamayı amaçlamaktadır (Beldağ ve Balcı, 2017: 177). Birincil sözlü tarihin kullanımı, öğrencilerin tarihsel bilgiyi oluşturma sürecinde tarihçiler tarafından izlenen bilimsel araştırma adımlarını uygulamaya çalışmasına ve belirli kavram ve kaynakların önemini, güvenilirliğini ve sınırlılıklarını bir bakış açısıyla tanımasını sağlamaktır. Bilimsel yöntem açısından bu ifadeler dikkate alındığında, sözlü tarihin yeni müfredatın öğrencilere küçük bir tarihsel sorumluluk verme ve onlardan bilgiyi yorumlamalarını isteme hedefine uyduğu söylenebilir (Belge, 2001: 115). Sözlü tarih, bireylerin geçmişleri hakkında bilgi edinmeleri için en erişilebilir yollardan biridir. Sosyal Bilgiler ve tarih derslerinde de öğrenciler sözlü tarih yöntemiyle sözlü dinleme yoluyla bilgi edinmektedirler (Eyrice, 2005: 9).

Sözlü tarihler sadece uzmanlar için değildir. Bu, hayatın her kesiminden üniversite öğrencilerinin, ilkokul öğrencilerinin ve lise öğrencilerinin kullanabilecekleri bir metottur. Sözlü tarihi kullanmakta olanlar, kendi tarihini öğrenmekle kalmaz, aynı zamanda yazar. Sözlü tarihler, insanların tarihlerini kendi yazı ve dilleri aracılığıyla geri verirken, aynı zamanda geleceklerini inşa etmelerinde onlara rehberlik etmektedir (Güçlü, 2013: 2). Sözlü tarih, tarihsel olaylar hakkında birinci elden bilgi sahibi olanlardan elde edilen bilgileri kaydetme ve tamamlama yolundan başka bir şey değildir. Tarihçi, röportajlar yaparak geçmişte yaşanmış olayların izlerini bularak bunları tarihçinin kullanması için kaydeder. Çoğu zaman toplanan bilgileri kullanan kişi aynı zamanda görüşmeyi yapan kişidir (Tütüncü, 2022: 137).

Sözlü tarih, bugünü daha iyi anlamak ve geleceğe yön vermek için geçmişi anlama sürecine katkı olarak materyal toplama yöntemidir. Sözlü tarihler, doğası gereği ilginç olsa da gözden kaçırılır, dikkati onlara çekmek için açıklığa kavuşturulması gerekir ve nihayetinde yalnızca özel bir tür tarihsel kaynaktır (Counce, 2011: 12).

Sözlü tarihler, doğası gereği yayınlanmış otobiyografilere benzemektedir. Ancak oldukça kapsamlı durumdadır. Yayınlanan otobiyografilerin önemli bir bölümü sınırlı sayıda siyasi, sosyal ve entelektüel lideri anlatmaktadır ve tarihçi, incelemesi gereken yerler, zamanlar ve sosyal gruplarla ilgili bir otobiyografi bulacak kadar şanslı olsa bile, muhtemelen Gerekli noktalara çok az odaklanılacak veya hiç odaklanılmayacaktır. Bununla birlikte, sözlü tarihçiler tam olarak kiminle röportaj yapılacağına ve ne

sorulacağına karar verebilir. Röportajlar, başka türlü elde edilemeyecek yazılı belge ve fotoğrafları da ortaya koyabilir. Araştırmacının dünyası artık sadece kalın, hırpalanmış eski kataloglardan ibaret değildir (Thompson, 1999: 4).

Sözlü tarihin kullanımını son yıllarda artmıştır. Bireylerin hafızasını bir kaynak olarak görmektedir. Sözlü tarih, çalışılan alanda yeterli yazılı kaynağın bulunmadığı durumlarda kullanılır ve hiçbir zaman yazılı kaynaklara dayalı tarih araştırmalarının yerini tutmamaktadır (Özer, 2012: 13). Sözlü tarih hiçbir zaman yazılı tarihin yerini tutmamış, yazılı kaynakların hâkim olamadığı alanlarda bilgi edinme potansiyeli taşıyan, yazılı kaynaklarda elde edilemeyen farklı bilgileri bizlere sunan bir çalışma alanıdır (Akçalı ve Aslan, 2012: 672).

Sözlü tarih, insanların yaşadıklarını, yaşam öyküsünü, geçmişini, birikmiş yaşamını ve yaşam öyküsünü bellekte inceler. Sözlü tarih, tarihi, işçilerin, çiftçilerin, köylülerin, her kesimden insanın sıradan hikâyeleri, sıradan yaşamları, deneyimleri haline getirmektedir (Güçlü, 2013: 3).

2.4.4.2. Yerel Tarih

Beşeri unsurlar cami, kilise, köprü, çeşme, türbe, anıt, kütüphane, müze teşhir gibi dini mekânlar; imarethane, hastane, kervansaray, otel, hamam, kale, saray, su kemeri, çarşı vb. kültürel miras öğeleri olarak eserler, yerel tarihsel araştırmalar için ipuçları sağlamaktadır. Yerel tarih, kültürünü, toplumunu, maneviyatını ve tarihini karakterize eden tüm gerçekleri ve yapıları oluşturur. Sosyal Bilgiler ve tarih derslerinin öğretiminde de yerel tarih yöntemlerinden yararlanılarak bugün içinde yaşadığımız çevrenin tarihsel bağlamını tanımamız sağlanmaktadır (Işık, 2008: 293).

Antik çağlardan günümüze genel tarih ve millî tarih anlayışına yön veren tarihçilik sürecinde, az da olsa yerel tarih kategorisine de girmiştir. 19. yüzyıla kadar, yerel tarih çalışmaları, genel tarih çalışmalarının gerisinde kaldı. 20. yüzyılda dünyayı şekillendiren siyasi ve ideolojik gelişmeler nedeniyle yerel tarih çalışmaları yeniden ilgi görmüş ve önemi giderek artmıştır (Say, 2003: 62). Bu dönemde bireye toplumsal bir varlık olarak değer vermek ve normal diyebileceğimiz toplumsal olay ve olguları sıradan insanın yaşamının merkezine yerleştirmek bir çalışma alanı olarak ön plana çıkmıştır. Yerel tarih yaklaşımları üzerine yapılan araştırmalara ve araştırmalara rağmen henüz istenilen

düzeve ulaşamamıştır. Toplumlar, küreselleşmenin kötü etkilerini önlemek için yerel ve ulusal faktörleri tercih etmektedir (Çağırkan, 2017: 150).

Dünya çapında yerel tarih öğretimi alanında önemli bir büyüme olmasına rağmen, ilk ve ortaokullarda istenilen düzeyde öğretilmemektedir. Bunun nedeni, öğretmenlerin yerel tarih öğretimine yeterince önem vermemeleri, yerel tarih pratiğinin gezi gözlemleri ve saha araştırmaları gibi pratikler gerektirmesi, bu nedenle izin işlemleri ve diğer işlemlerin zaman almasıdır. Bazı sosyoloji ve tarih öğretmenlerinin yerel tarih öğretim tekniklerini nasıl organize edecekleri konusunda bilgi ve deneyimleri yoktur (Öztaşçı vd., 2020: 67).

Yerel tarih öğretiminin müze ve tarihi yerlerin gezilmesi temelli algılandığı ve yerel Tarih öğretimi araştırmalarının genellikle seyahat etkinliklerine göre planlandığını belirtmekte fayda vardır. Ancak yerel tarih öğretim yöntemlerinin temel amacı öğrencilerin küçük bir tarihçi bakış açısı kazanarak bu rolü üstlenmeleridir (Dinç ve Uztemur, 2017: 63). Bu, bir konunun belirlenmesinden kaynakların toplanmasına, elde edilen verilerin bir çalışma üretmek için kullanılmasına ve çalışmanın sınıfta sunulmasına kadar yaşa uygun bilimsel araştırma adımlarından geçilerek elde edilecektir. Ancak bu çerçevede yürütülen yerel tarih araştırmaları, genç tarihçilerin sorumluluğunda araştırma yaparak öğrencilerin yerel tarih öğretiminin amaçlanan çıktılarına erişilmesini sağlamaktadır (Akçalı ve Aslan, 2007: 81).

İlkokul öğrencileri birçok farklı yerel tarih öğretimi etkinliğine katılabilir. Hazırlanan etkinlikler yörede yerel tarih öğretimine uygun olduğu sürece eski çağlardan günümüze pek çok konuyu ele alabilmektedir (Demircioğlu, 2005: 74). Bir dersin yerel tarihle işlenmesinde dikkat edilmesi gereken noktalar aşağıdaki gibidir (Yeşilbursa, 2015: 149):

- Kursun amaç ve hedeflerine göre yerel tarih etkinliklerini ve yerel tarih sitelerini seçilmelidir.
- Yerel tarih etkinlikleri aracılığıyla öğrencilerin amaçlarını, hedeflerini ve başarılarını açıkça tanımlayın, yerel tarih öğrenmenin amacı belirlenmelidir.
- Faaliyetlerin yerel tarihi unsurlara dayalı olarak hazırlanacak ön planlaması yapılmalıdır.

- Etkinlik sınıf dışında yapılıyorsa ortam kontrol edilir ve derse uygun ortam hazırlanmalıdır.
- Öğrencinin düzeyine, yaşına ve hazırbulunuşluğuna göre yakın ve uzak şimdiki zaman arasında ilişkiler kurmak gereklidir.
- Öğrencileri etkinlik öncesinde konu hakkında bilgilendirin ve buna göre gruplandırılmalıdır.
- Çalışma yaprakları hazırlamak ve amaçlarını öğrencilere açıklamak gereklidir.
- Yerel etkinlikler için okul yöneticileri ve MEB tarafından istenen resmi belgelerin hazırlanması gereklidir.
- Ders dışı etkinlikler için gerekli izinler alınmalıdır.
- Sonuç olarak, etkinlik sonuçlarını değerlendirebilmek için ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin belirlenmesi gerekmektedir.

Öğrenciler müfredatta yerel tarih etkinlikleri uygulayarak farklı kaynaklardan faydalanma, birincil kaynakları kullanıyor olma bu kaynaklarda bulunan bilgileri keşfetme ve sınıflandırma gibi birçok bilimsel araştırma yöntemini benimseme fırsatı bulmaktadır (Akçalı ve Aslan, 2016: 379). Yaşanılan bölgede araştırma yaptırmak, okullarda sadece kitap öğretiminde yer alan konuları anlamalarını sağlayacak sınav ve değerlendirmeleri ortadan kaldıracaktır. Böylece dersler soyut olmaktan çıkmakta, öğrencilerin zihinlerinde şekillenmiş olan somut bir yol izlenmektedir. Bu sebeple öğrencilere yerel tarih eğitimi vermenin birçok faydası olduğunu öne sürmektedir. Sosyal Bilgiler derslerinde, kampüs içi ve kampüs dışı yerel tarih etkinliklerine yönelik pek çok yöntem ve teknik uygulanabilmektedir (Işık, 2008: 293).

2.4.4.3. Kanıt Temelli Tarih Öğrenme

Artık eğitim ve öğretim kavramı insanların hayatına girdiğine göre, var olan bilgilerde daha kaliteli ve daha uzun süreli öğrenme nasıl sağlanır? Sorulara cevap arayın. Zamanla, bu arka plana karşı, bazen popüler olan, bazen unutulmuş ve bazen yıllarca kullanılan yöntemler - teknikler - geliştirdiler. Elbette bu yöntem ve teknikler tarih derslerinde de etkilidir (Yetiş, 2018: 21).

2005 yılında Sosyal Bilgiler müfredatının yapılandırmacı bir yaklaşımı benimsemesiyle Türkiye’de “Kanıt dayalı öğrenme” yöntemi ve “Kanıtı sorgulama” becerisi kullanılmaya başlanmıştır. Bu durum Türkçe ders kitaplarının ve derslerinin

İngilizce ders kitaplarının ve derslerinin gerisinde kaldığını göstermektedir (Şahin, 2021: 50).

Kanıtı dayalı öğrenme yöntemleri temel olarak pedagoji ve tarihsel metodoloji çerçevesinde şekillenmektedir. Eğitim düzeyinde tarih öğretiminde sorgulamaya dayalı bir yaklaşım, yapılandırmacı yaklaşımın temel ilkeleri dikkate alınarak ele alınmaktadır. Bu yaklaşımda temel faktör öğrencidir ve öğrenci merkezli bir öğrenme ortamı vardır. Öğrencilerden kendilerinin kanaat ve düşüncesini oluşturmaları ve kendi değer yargılarını belirlemeleri beklenmektedir. Bu sırada tarih öğretmeni yol gösterme ve yol gösterme görevini üstlenmektedir. Öğretmenler, öğrencilerin konunun farklı boyutlarını görmeleri için gerekli öğrenme ortamını hazırlamaktadır. Kanıtı dayalı öğrenmenin bir başka ayağı da tarihsel metodoloji, konu alanı ve tarihsel bilginin üretilmesidir. Bu yaklaşımda öğrencilere kaynağa ulaşma, kaynağı anlama, kaynağı inceleme, kaynağı değerlendirme ve yorumlama süreçlerini öğretmek önemlidir. Öğrenciler bu becerileri tarihsel kanıtları inceleyerek ve kurs boyunca bu süreçleri deneyimleyerek kazanmaktadırlar. Bu sayede öğrenciler sadece tarihsel bilgileri hatırlamakla kalmaz, aynı zamanda tarihsel bilgileri kendileri üretmektedirler (Kabapınar, 2012: 34). Başka bir deyişle, öğretime yönelik kanıtı dayalı bir yaklaşım, öğrencilerin geçmişi kendilerinin inşa etmek için kanıtları kullandığı yaklaşımdır. Bu yaklaşımda, tarih öğretimi artık yeni bir nesle gerçeklerin bir koleksiyonunu aktarmak olarak düşünülmemekte, öğrencilerin tarihsel kanıtlara dayalı olarak tarihsel olaylar ve konular arasında nedensel ilişkiler kurması olarak anlaşılmaktadır (Doğan ve Dinç, 2007: 198).

2.4.4.4. Müze Eğitimi

Günümüzde eğitim faaliyetlerinin okul binalarının sınırlarını aşarak hayatın her alanına yayılmaya başladığını görmekteyiz. Eğitim bilincinin gelişmesine paralel olarak, müzelerin sürdürülebilir gelişimi için potansiyellerini gerçekleştirmek, varlıklarını sürdürmek ve eğitsel işlevlerini daha etkin bir şekilde yerine getirmeye başlamak için toplumla da yakın ilişki içinde olmaları gerektiği kabul edilmektedir. Müze eğitiminin ortaya çıkmasında insan merkezli eğitim ve müzecilik anlayışındaki değişimler ve bunun sonucunda elde edilen gelirlerin önemli rol oynadığı söylenebilir. Müzeler, günümüzün eğitim anlayışına yönelik beklentileri karşılayabilen kurumlar arasında yer almaktadır

(Ekmekçi, 2015: 18-19). Bu açıdan bakılarak toplum ve müzeler arasında karşılıklı bir etkileşimin söz konusu olduğu söylenebilir.

Eğitim bilgiyi aktarırken, sanat eserleri ve müze objeleri bilgiyi insanlara kendi varlıkları ile aktarır. Müzeler günümüzde çocuklar, ergenler, yaşlılar ve engelliler için eğitim veren, kişisel, aile, toplum eğitimi, yaşam boyu eğitim konularında bireyin gelişimine ve gelişimine katkıda bulunan gerçek bir eğitim kurumu niteliği kazanmıştır (Onur, 2000: 18). Tarih, müze ve eğitim işlevlerinin yanı sıra müzenin kendisi de bir öğrenme ortamı olarak değerlendirilebilir (Süzen, 2005: 86-87).

Müze içeriğinin uygun bir eğitim yaklaşımının benimsenmesi açısından eğitim açısından önemli bir fırsat olduğu söylenebilir. Bu nedenle müzelerin ana fonksiyonunun eğitim olduğu söylenebilir. Eğitim isterse bilim ve bilgiye yönelik olsun, isterse duygu ve sezgiye yönelik olsun, bireylere yeni ufuklar açmakta ve zengin deneyimler katmaktadır. Onları bilişsel ve duygusal olarak donatır, daha yaratıcı bir yaşama doğru yönlendirir ve bireylere tarih ve koşullar hakkında gerekli farkındalıkla güç vermektedir (Ekmekçi, 2015: 19).

Çağdaş eğitim, bireyin kendine özgü ihtiyaçlarının gerektirdiği bilgi, beceri, tutum ve davranışlara, bireyin kendi öğrenme profiline dayalı olarak, birey tarafından fark edilecek gerekli öğrenme ortamlarını oluşturma ve sürdürme sürecidir. Günümüzün yerleşik erdem, akıl ve inanç değerleri seviyeleri için bir çerçevedir. Bu açıdan bakıldığında müzenin geçmişle bugün arasında köprü kuran nesnelere aracılığıyla insanların yaratıcılığını, farklı düşüncesini ve medeniyet bilincini geliştirmek için en uygun müzelerden biri olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Bir toplumun gelişiminin kanıtlarını toplayan bir eğitim kurumu olarak müzenin sergileri, toplumun çabalarının nasıl başarıldığını anlamak için toplumun gündelik yaşamı ve sanatı diğer medeniyetlerin tarihiyle ilişkilendirmesine olanak tanımaktadır (Öztürk, 2000: 190). Dolayısıyla müze, bilişsel öğrenmenin yanı sıra duygusal ve deneyimsel öğrenme sağlayan bir ortamdır. Müzeler, nesnelere sergilemenin yanı sıra, sergilenenleri pedagojik amaçlar açısından da tartışmalıdır. Müzelerin eğitsel değerlendirmesinde öncelikle algılanan nesnelere teşhir düzeninde sağlıklı ve sıkıcı olmayan bir sunum ihmal edilmemelidir. Müzeler artık sadece yabancıların, yerlilerin ve okul çocuklarının ziyaret ettiği arkeolojik buluntuların ve sanat

eserlerinin sergilendiği yerler değil, müzelerin eğitici bir görevleri bulunmaktadır (Shabbar, 2001: 68).

Müzeler, eserleri toplayarak, arşivleyerek ve sergileyerek kültürel bir alan yaratır ve eğitim fonksiyonunu gerçekleştirmektedir. Müzelerin temel fonksiyonlarından biri, dünyadaki bütün tarihsel olayları, insanları ve gelişmeleri yeniden ortaya koymak, insanların nasıl gelişim gösterdiğini, aile yaşamını ne şekilde şekillendirdiğini, sanat, kültür ve bilimin nasıl gelişip değiştiğini bize göstermektir (Buyurgan, 2007: 83).

Müzelerin temel işlevlerinden biri de eğitmektir. Böyle bir eğitim, ister bilim ve bilgiye yönelik, ister doğrudan duygu ve sezgiye yönelik olsun, bireye yeni ufuklar açar ve bireyin zengin deneyimine katkıda bulunmaktadır. Onu bilişsel ve duygusal olarak donatır ve daha yaratıcı bir hayata doğru yönlendirmektedir. Bireyi gerekli tarihsel ve çevresel bilinçle güçlendirmektedir. Bu nedenle müzeler, bilişsel öğrenme kadar duygusal ve deneyimsel öğrenme sağlayan önemli ortamlardan biridir (Ekmekçi, 2015: 23).

2.5. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarih Disiplini

Bir Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, bireylerin kendilerini tanımaları ve toplumsal kimlik kazanmaları için birçok bilgi, beceri ve değeri kapsar. Bu ders çocukları hayata hazırlarken aynı zamanda sosyal yaşamın aktif üyeleri olmaya da hazırlamaktadır. Sosyal bilgiler dersleri tarih, coğrafya, sosyoloji, iktisat, antropoloji, felsefe, psikoloji, siyaset bilimi ve hukuk gibi birçok disiplinin yanı sıra insan hakları, vatandaşlık ve demokrasi gibi sosyal bilimlerini de bünyesinde barındırmaktadır (MEB, 2018). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, diğer disiplinlerden gelen etkili ve erişilebilir bilgilerin bir araya getirilmesiyle şekillenmektedir (Turna ve Bolat, 2015: 36). Ayrıca bireylerin daha üst düzeyde düşüncelerini sağlayarak güncel sorunları çözmelerine yardımcı olmaktadır (Dinç, 2006: 264). Böylece tarih, sosyal bilimlerin temel disiplinini meydana getirmektedir (Er ve Bayındır, 2015: 89). Öğrencilerde tarih bilincini geliştirmek için özellikle tarihin ne olduğunu ve neden öğretilmesi gerekmektedir. Çünkü bugün insanlar geçmişleri hakkında ne kadar çok şey bilirlerse, geleceğe o kadar güvenle bakabilirler. Bu nedenle, tarih konularının öğretiminde farklı öğretim yöntemlerinin kullanılması, tarih konularının öğretimini tekdüzelikten kurtarabilir ve konu öğretimini daha ilgi çekici ve etkili hale getirebilmektedir (Öner, 2015: 90).

Sosyal bilgiler derslerinde de tarih konularının öğretiminde olduğu gibi öğrencilerde problem çözme, empati, yaratıcı düşünme gibi kavramlar geliştirilerek hafızadan kurtulmaya çalışılmaktadır. Tarih öğretiminin amacını gerçekleştirmek için tarih öğretiminin niteliğinin artırılması gerekmektedir. Türkiye’de tarih eğitiminin hedefleri kapsamlı olmadığı için tarih eğitimi eleştirisinin odağında bulunmaktadır (Akçalı ve Aslan, 2016: 377).

Bu alandaki eleştiri noktalarından biri de kullanılan yöntem ve tekniklerdir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin tarih konularının öğretiminde öğrencilerin yaratıcılık, sorgulama ve eleştirel düşünme gibi üst düzey zihinsel becerileri kullanmalarına ortam oluşturmak için farklı yöntem/teknikler kullanmaları gerekmektedir. Öğretmenler bunu yaparken öğrencilerin dikkatini çekmek, öğrencileri motive etmek ve dersleri ilgi çekici hale getirmek için farklı yöntem/teknikler kullanılmalıdır (Göksu, 2020: 1948). Sosyal bilgiler derslerinde farklı yöntem ve tekniklerin kullanılmasıyla öğrencilerin tarih konularına daha fazla ilgi duyabilecekleri söylenebilir.

Tarih, sosyal bilimler kategorisine aittir ve insanları doğrudan ilişkilendirme işlevine sahiptir. Eğitimin tarihsel çerçevesini belirleyen unsurlar, eğitim gördüğü ülkenin ve toplumun benimsediği ideolojide de etkili olmaktadır. Tarih öğretimiyle öğrencilerde milli bilinç, vatanseverlik ruhu ve yurttaşlık bilincinin oluşması mümkün olabilmektedir (Vurgun, 2016: 22). Tarih, geçmişten ders almak ve geleceği inşa etmek için bir rehberdir. Bu yönüyle tarih öğretimi bireyler, toplumlar ve milletler için önemli olmaktadır. Ülke, toplum ve bireyin yaşamını manalı kılan kültürel değerleri ve ortak tarihidir. Bu değerler toplumu bir arada tutan en önemli unsurlardır. Ülkeler ulusal kimliğin kazanılmasının tarih bilinciyle geleceği düşüncesi hâkimdir. Bu bağlamda tarih öğretiminin kazanımları tarih öğretim planına yansıtılmakta ve zamanın sürekliliğini sunmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenmiş olan tarih dersinin hedeflerinde bulunan aşağıdaki ifadeler, tarih öğretimi ile kimlik inşası arasındaki yakın özellikleri belirtir durumdadır (MEB, 2018):

- Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak yetişmek, vatan ve milletini sevmek, haklarını bilmek ve kullanmak, sorumluluklarını yerine getirmek ve vatan bilincine sahip olmak,

- Atatürk ilke ve inkılaplarının Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve iktisadi kalkınmasındaki yerini anlayarak demokratik, laik, milli ve çağdaş değerleri yaşatma isteği,

- Hukuk kurallarının herkesi bağladığını ve tüm birey ve kurumların kanun önünde eşit olduğu bilincinin oluşması,

- Türk kültür ve tarihini oluşturmakta olan temel unsur ve süreçleri kavrar, milli bilinç oluşturan kültürel mirasın korunarak ve geliştirilmesinin gerekliliğini kabul etmektir.

Birlikte ele alındığında tarih derslerinin öğrencilerin içinde yaşadıkları toplumun değer yargılarını kabul ederek milli hayata uyum sağlamalarını daha kolay hale getirmektedir. Sosyal Bilgiler kapsamında tarih öğretimi, vatansever ve ahlaki değerlerin aşılması ve Türk toplumunun düşünen, eleştirel ve üretken bireyler yetiştirme ihtiyaçlarının karşılanması açısından büyük önem taşımaktadır (Keçe, 2013: 234).

2.6. İlgili Araştırmalar

2.6.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Avcı Akçalı (2013) yaptığı çalışmada ortaokul tarih öğretiminde yerel tarihi kaynaklara dayalı etkinliklerin ve müfredat öğretiminin çocukların akademik performanslarına ve programa yönelik tutumlarına olan etkilerini belirlemeyi hedeflemiştir. Çalışma, deney grubundaki öğrencilerin yerel tarihi kaynaklarla desteklenen derslerde akademik ders başarılarını artırdığını ortaya koymuştur. Aynı zamanda öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerinin gelişimi belirlenmiştir.

Arslan (2015), “Öğretmenlerin yerel tarih konularının Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılmasına yönelik tutumları” başlıklı yüksek lisans tezinde, öğretmenlerin yerel tarih konularının Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılmasına yönelik tutum düzeylerini belirlemeyi amaçlamıştır. Bulgular, öğretmenlerin yerel tarih konularının Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanımına ilişkin algılarının, sınıfta yerel tarih konularının kullanılmasını destekleme eğiliminde olduğunu belirlemiştir.

Bilicioğlu (2017) yaptığı çalışmada Karabük'ün Safranbolu ilçesinde öğrenim görmekte olan ortaokul öğrencilerinin yerel tarih konularının müfredatta yer almasına yönelik tutum seviyelerini tespit etmeyi hedeflemiştir. Analiz sonuçları, öğrencilerin

Sosyal Bilgiler dersini en çok tarihi yerleri ziyaret ederek okumak istediklerini göstermiştir.

Özkan (2019) bir yedinci sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında tarih disiplinine ait 19 kavram kullanmış ve Sosyal Bilgiler 4. sınıf öğretmen adaylarının bu kavramlara ilişkin kavram yanlışlarını ölçmüştür. Tarama modelleri kullanılarak yapılan çalışmada, 2018-2019 akademik yılının bahar döneminde bu üniversitelerdeki 108 öğrenci incelenmiştir. Verilerin toplanması aşamasında araştırmacılar tarafından geliştirilen üç aşamalı bir tanılama testi (tarihsel kavram yanlış yorumlama testi) kullanılmıştır. 19 kavramın her biri için yanlış anlaşılmayan, yanlış anlaşılan ve bilgi eksikliği olan bir sınıflandırma yapılmıştır. Buradan hareketle öğrencilerin kavram yanlışları tespit edilmiş ve üniversiteler arasında karşılaştırmalar yapılmıştır. Bulgular, öğretmen adaylarının kariyerleri boyunca öğretilen kavramları bilimsel olarak ne ölçüde anlamlandırdıkları belirlenmiştir.

Özbek Gül (2022), yerel tarih ve kültür unsurlarının Sosyal Bilgiler dersi değerler eğitimi bakımından incelemiştir. Araştırma sonucunda çocukların İnebolu'nun yerel tarihi hakkında kısmi bilgilerinin olduğu, ancak ders boyutunda yerel tarih öğretim yapabilecek seviyede olmadıkları görülmüştür.

Kaya (2023), 2005 ve 2018 yılı Sosyal Bilgiler dersi öğretim programları ve ders kitaplarının tarih içerikleri bağlamında karşılaştırılması amacıyla yaptığı çalışmasında nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; amaç sayısının 2005 yılına göre küçük değişikliklerle 2018 programında yerini aldığı, her iki programda da tarihe kazandırılmak istenen amaç sayısının aynı olduğu, 2018 yılı kazanımlarının 2005 programına göre daha sade bir yapıda olduğu ve tarih disiplinine kazandırılması hedeflenen kazanım sayısının da azaltılmaya gidildiği tespit edilmiştir. Programın bir diğer ögesi olan becerilere ilişkin sonuçlarda ise 2018 yılında beceri sayısının 2005 yılı programına göre artırıldığı belirlenmiştir.

2.6.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Malloy (1982) araştırmasında, Amerikan tarihi konusunu öğretirken yerel tarihin devlet üniversitesi öğretmenleri için yararlı bir eğitim aracı olabileceğini öngörmüştür. Çalışmada iki bağımsız örneklem çalışma grubu kullanılmıştır. Birinci grup, konular arasında yerel tarihin yer aldığı gruba bir ABD tarih dersinden oluşturulan anketin

uygulandığı öğrencilerden oluşmuştur. Yanıtların çoğuna göre, öğrenciler yerel tarihin kendilerini daha iyi anlamalarına yardımcı olabileceğini hissetmekte oldukları bulunmuştur.

Silvester (1987), yerel tarih konularını başarılı bir şekilde uyarlayarak ikincil Sosyal Bilgiler ve İngilizce derslerini entegre etmeyi amaçlamıştır. Anket 3 gruba (öğrenciler, öğretmenler ve veliler) ayrıldı ve çoğu öğrenci ve veli olumlu yanıt verdi. Araştırmada öğretmen formundaki önerilere yer verilmiştir. Yerel tarihin ortaokul İngilizce ve Sosyal Bilgiler derslerine uyarlanabileceği belirlenmiştir.

Bhatia (2009) Araştırmasında, Colorado'daki Fort Collins Müzesi ile Poudre Okul Bölgesi arasında, müze ziyaretleri yoluyla ikinci sınıf öğrencileri arasında yerel tarih bilincini artırmak ve deneyimsel öğrenmeyi ve eleştirel cinsel düşünceyi teşvik etmek için bir eğitim ortaklığı kurulmuştur. Bu çalışmanın sonuçları, müze ziyaretlerinin öğrencileri eleştirel düşünmeye teşvik edebileceğini ve öğrencilerin gezi öncesi ve sonrasındaki bilgi düzeylerinin gelişiminin analiz edilebileceğini belirlemiştir. Bu sayede öğrencilerin deneyimleyerek öğrenme yoluyla bir şeyler yapmaktan ve yaşamaktan edindikleri deneyim, öğrenmeye ve bilgi edinmeye dönüştürülür.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın deseni, çalışma grubu, veri toplama aracı ve verilerin analizleri yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Deseni

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler öğretimi ile Tarih Disiplini arasındaki ilişkiye yönelik algı ve bilinç düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda, doğal ortamlarda algılanan olayların gerçek ve kapsamlı bir resmini ortaya koyabilmek için görüşme, gözlem ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinden yararlanılmaktadır. Başka bir deyişle, nitel araştırmanın amacı, sosyal bir olgunun ait olduğu bağlamı inceleyerek ve anlayarak bir yargı oluşturur. Araştırma sonucunda yargı oluşturma, önceden bilinmeyen bazı gerçekler arasındaki ilişkiyi bir araya getirerek açıklamaya yardımcı olan bir model çalışmasıdır. Nitel araştırmalarda önemli olan, araştırmacının çalışma süresince çalışmaya yaklaşma ve gerekirse araştırma stilini yeniden yapılandırma ve çalışma tasarımını oluştururken ve toplanan bilgileri analiz ederken tümevarımcı yaklaşımı izleme esnekliğine sahip olmasıdır (Yıldırım, 1999: 4).

Araştırmada nitel araştırma modellerinden olgubilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Olgular, yaşanan ortamda; olaylar, deneyimler, algılar, yönler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli biçimlerde ortaya çıkabilmektedir. Bu olaylarla günlük hayat içerisinde çeşitli şekillerde karşılaşmak mümkündür ve bu olaylara bir aşinalık bulunmaktadır. Ancak bu aşinalık, gerçeklerin tam olarak anlaşıldığı anlamına gelmemektedir. Farklı bir anlatımla bize tamamen yabancı olmayan, buna karşılık tam olarak anlaşılamayan olguları incelemeyi amaçlayan araştırmalara olgubilim araştırmaları adı verilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 22). Olgubilim modelinde, insan deneyiminin içeriği ve anlamı hakkında veriler elde edilebilmektedir. Bu model, yazılı metin gözlemleri, röportajlar ve yazılı metin analizi gibi tekniklerin yanı sıra insan deneyiminin sözlü tanımlarını ve temsillerini mümkün kılmaktadır (Kocacı, 2015: 58).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırma, 2022-2023 eğitim öğretim yılında Bursa ilinde yürütülmüştür. Olgubilim modelinde, araştırmacılar katılımcılardan doğru ve ayrıntılı bilgi elde etmek için yüz yüze görüşmeler yoluyla veri toplanmaktadır (Gürbüz ve Şahin, 2016: 11). Olgubilim modelinde, araştırma katılımcılarının seçiminde en önemli faktör, bireylerin araştırma konusu ile ilgili deneyimlerinin bulunmasıdır (Creswell, 2013: 19). Bu açıdan bakılarak Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin katılımı ile yürütülen araştırmada, gönüllü olarak araştırma konusu ile ilgili görüşlerini ifade etmek isteyen, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda görev yapmakta olan 40 Sosyal Bilgiler öğretmeni ile görüşme yapılmıştır. Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin demografik özelliklerinin dağılımı Tablo 6’da yer almaktadır.

Tablo 6
Sosyal Bilgiler Öğretmenlerin Demografik Özelliklerinin Dağılımı

		N
Cinsiyet	Kadın	16
	Erkek	24
Kıdem Yılı	5 yıldan az	10
	5-10 yıl	9
	11-15 yıl	9
	15 yıldan fazla	12
Sınıftaki Öğrenci Sayısı	20 ve daha az	11
	21-30 arası	25
	31 ve üzeri	4

Tablo 6’ya göre araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden 24’ü kadın, 16’sı erkek, 10’unun kıdem süresi 5 yıldan az, 9’unun 5-10 yıl arası, 9’unun 11-15 yıl arası, 12’sinin ise 15 yıldan fazladır. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden 11’inin sınıfında 20 ve daha az sayıda öğrenci bulunurken, 25’inin sınıfında 31-30 arası, 4’ünün sınıfında ise 31 ve üzeri sayıda öğrenci bulunmaktadır.

3.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu,

araştırmanın amacı ve alt amaçları doğrultusunda taslak halinde hazırlanmış, uzman görüşü alındıktan sonra revize edilerek yeniden düzenlenmiş ve son hali verilmiştir. Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin araştırma konusu ile ilgili görüşlerinin alınmasına ilişkin soruların da bulunduğu yarı yapılandırılmış görüşme formunda öğretmenlerin demografik özelliklerinin belirlenmesine yönelik sorular da yer almaktadır (Ek 1).

Görüşme formu 2 bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde öğretmenlerin kişisel bilgilerinin (cinsiyet, kıdem yılı ve sınıflarındaki öğrenci sayısı) yer aldığı sorular bulunurken; ikinci bölümde Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler öğretimi ile tarih disiplini arasındaki ilişkiye yönelik görüşlerinin tespit edilmesine dönük hazırlanan sorular yer almaktadır. Görüşme soruları şu şekildedir;

- Tarih disiplininin Sosyal Bilgiler Öğretimindeki önemi hakkındaki düşünceleriniz nedir?
- Sosyal Bilgiler Öğretiminin amacına ulaşması konusunda, Tarih disiplininin katkıları nelerdir?
- Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan "Değerler" ile Tarih ve Tarih Öğretimi arasında ilişki nasıldır?
- Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan "Temel Becerilerle" Tarih ve Tarih Öğretimi arasındaki ilişki nasıldır?
- Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan "Kazanımlarla" Tarih ve Tarih Öğretimi arasındaki ilişki nasıldır?

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırma verilerinin toplanması amacıyla oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu Google formlar üzerinden dijital ortama aktarılmıştır. Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine, öncelikle araştırma konusu ile ilgili bilgi verilmiş ve araştırmaya katılmada gönüllü olup olmadıkları sorulmuştur. Araştırmaya katılmaya gönüllü olan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine Google formlar üzerinden dijital hale getirilen yarı yapılandırılmış görüşme formunun linki ulaştırılmış ve yarı yapılandırılmış görüşme formunda bulunan sorulara kendi doğru düşünceleri ile cevap vermeleri istenmiştir.

Bu çalışmaya 40 Sosyal Bilgiler öğretmeni dahil olmuştur. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde önce kendileri ile görüşülerek uygun olduklarında yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan yedi soruya öğretmenlerin verdikleri yanıtlar araştırmacı tarafından kayıt altına alınmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Nitel verilerin analizinde araştırmacı kendi deneyimlerinin yanı sıra öznel duygu ve düşüncelerini de yorumlayıcı ve eleştirel bir biçimde analiz ederken; nicel araştırmaların analizinde ise araştırmacıdan uzak, genel ve tanımlayıcıdır (Sandelowski, 1986).

Bu sebeple nitel araştırmalarda araştırmacıların duyarlılık ve nesnellik için çabalaması ve ikisi arasında bir denge kurması gerekir. İçerik analizi, verilerin nasıl kullanılacağını, paylaşılacağını, hangi durumlarda etik davranış sergilenmesi gerektiğini, bulguların herhangi bir kişi veya kuruma zarar verip vermeyeceğini hesaplayan nitel bir yöntemdir. Ayrıca verilerin doğrudan araştırmacı tarafından elde edilmesi ve görüşmecilerin birbirini tanıyor olması veri toplamada zaman tasarrufu sağlamıştır. . Bu durumun aynı zamanda katılımcıların görüşme içeriğindeki dolaylı ifadeleri göz ardı etmeden analiz etmelerini kolaylaştıracağı da değerlendirilmiştir. Öte yandan içerik analizinde kod ve kategorilerin belirlenmesi süreci araştırmacının kontrolü altında olsa da bu durum metnin özgün yapısının bozulması açısından bir dezavantaj olarak değerlendirilse de bu durumun aşılabilmesi için amaç metnin yeniden incelenmesidir.

Araştırmada elde edilen veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir. Bu analiz yöntemi, metin içinde tanımlanan belirli karakterlerden sistematik ve tarafsız sonuçlar çıkarmak için kullanılan bir analiz yöntemidir (Koçak ve Arun, 2006: 23). Araştırmada yedi sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığı ile toplanan nitel veriler, daha önceden belirlenen temalara göre düzenlenmiştir. Bu temalar araştırmacının yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan yedi sorudan oluşturulmuştur. Tablodaki kodların yorumu yapılırken de Sosyal Bilgiler Öğretmeni anlamına gelen “S” harfi ve görüşme formunun yapılış sırasına göre 1, 2.. şeklinde kodlama yapılmıştır. Analizlerde ve analizlerin yorumlanmasında Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine yer verilirken isimleri kullanılmamış, verilen cevapların kodları belirlenerek aktarılmıştır.

Araştırma verileri analiz edilirken kodlama sürecinde elde edilen veriler düzenlenmiştir. Araştırmada verilerin analizi aşağıdaki aşamalarda yürütülmüştür;

- İlk aşamada öğretmenlerin verdikleri yanıtlar içerik analiz yolu ile çözümlenmiştir.
- İkinci aşamada öğretmenlerin verdikleri yanıtlardan kodlara ulaşılmıştır.
- Üçüncü aşamada oluşturulan kodların frekans hesaplaması yolu ile sıklığı tespit edilmiş ve şekillerde gösterilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırmanın bulguları, bu bulgulara ilişkin Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinden örnekler ve verilen cevapların yorumları yer almaktadır. Araştırmada cevap aranan sorular araştırmanın al amacı olarak kabul edilmiş ve bulgular bu alt amaçların sıralamasına uygun olarak sıralanmıştır. Buna göre araştırmanın beş alt amacına ilişkin bulgular aşağıdaki başlıklarda yer almaktadır.

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmada cevap aranan birinci soru; “*Tarih disiplininin Sosyal Bilgiler Öğretimindeki önemi hakkındaki düşünceleriniz nedir?*” Biçimindeki alt probleme ilişkin bulgular Tablo 7’de yer almaktadır.

Tablo 7
Tarih Disiplininin Sosyal Bilgiler Öğretimindeki Önemi

	Kodlar	f
Önem	Milli şuuru oluşturma	14
	Tarih bilinci	13
	Toplumsal yaşam için kaynak olma	7
	Geçmiş, bugün ve gelecek bağlantısı kurma	4
Toplam		38

Tablo 7’de yer alan kodlara bakıldığında Tarih disiplininin Sosyal Bilgiler öğretimindeki önemi konusunda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin tamamının hem fikir oldukları görülmektedir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden 14’ü milli şuuru oluşturduğunu, 13’ü tarih bilincinin oluşmasını sağladığı, 7’si toplumsal yaşam için kaynak olduğunu, 4’ü geçmiş, bugün ve gelecek bağlantısı kurma açısından etkili olduğunu belirtmişlerdir. Bu konuda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden bazılarının düşünceleri aşağıdaki gibidir:

S2: “*Sosyal Bilgiler dersi birçok dersi içeren önemli bir disiplin alanıdır. Bunların en başında ise Tarih gelir. Tarih disiplini olmadan Sosyal Bilgiler düşünülemez. Sosyal Bilgiler Öğretmeninin, tarih dersini 5-6-7. Sınıfta birçok öğrenme alanında 8. Sınıfta ise İnkılap Tarihi olarak öğrencilere aktarması gerekir.*”

S4: “Sosyal Bilgiler tarih coğrafya yurttaşlık gibi alanları da içine alan geniş bir perspektif sahip derstir. Önemi sarmallık kavramı etrafında öğrencilere geçmişten günümüze atalarımızın bizlere bırakmış olduğu bu toprakların değerini öğretmesidir. Nitekim ilköğretim 4-7. Sınıfta verilmiş olan tarih disiplini ortaöğretim süresince de üzerine bilgi birikimi konularak öğrencide ülke, vatan, toprak bilinci oluşturmaya yaratmaktadır. Bunun yanı sıra dost ve düşman unsurları hakkında toplumu küçük yaşlardan başlayarak eğiterek devletimizin bekasını tayin etmektedir.”

S1: “Geleceği şekillendirmek için geçmişi bilmek gerekir. Geçmiş gerçekleşmiş olayların bilgisini verdiğinden dolayı tarih biliminden faydalanmak Sosyal Bilgiler öğretmenliği için önem arz etmektedir.”

S11: “Bir milletin kültürünün en önemli parçası olan tarih, o milletin birlik ve beraberlik duygusuyla hareket ederek, ortak hedeflere ulaşma çabası içinde olmasının önünü açar. Ulusun mili çıkarılara uygun bir gelecek inşa edebilmesi için kendi tarihini en doğru kaynaklardan en doğru şekilde öğrenmesi şarttır. Bu anlamda Sosyal Bilgiler dersinin tüm bireylerin “Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmelerini amaçladığı düşünüldüğünde, tarih disiplininin Sosyal Bilgiler öğretimindeki ilişkisi ve önemi net bir şekilde ortaya çıkmaktadır.”

S21: “Tarih iyi bir vatandaş, geleceğine yön verecek doğru kararlar verebilen insanlar yetiştirmek için çok önemli bir disiplin fikri dünyası doğru temellere oturmamış bir bireyin coğrafya ve vatandaşlık bilmesi etkin bir vatandaş olması için yeterli kalmaz bu nedenle iyi bir tarih bilinci doğru amaca motive olmayı sağlar.”

S5: “Sosyal Bilgiler birçok disiplinin birleşmesinden meydana gelmiş olsa da temelini tarih disiplini oluşturur.”

S6: “Sosyal Bilgiler öğretiminin temel taşlarından olan tarih dersleri öğrencilere aktarılırken dönem sıralarına önem vermek hem öğretmen için hem de öğrenci için daha verimli ve anlaşılır olacaktır. Dönem sıralarının disiplinli bir şekilde yürütmek demek geçmişini iyi analiz eden bir vatandaş demektir.”

Sosyal Bilgiler öğretiminde Tarih disiplininin önemi konusunda bütün öğretmenlerin ortak görüşü, önemli bir katkısının bulunduğu yönündedir. Sosyal Bilgiler

öğretmenleri Tarih dersi ile öğrenciye kazandırılacak tarih bilincinin öğretimi kolaylaştıracağını vurgulamaktadırlar.

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmada cevap aranan ikinci soru; “*Sosyal Bilgiler Öğretiminin amacına ulaşması konusunda, Tarih disiplininin katkıları nelerdir?*” şeklindedir. Bu soruya ilişkin bulgular Tablo 8’de yer almaktadır.

Tablo 8

Sosyal Bilgiler Öğretiminin Amacına Ulaşması Konusunda, Tarih Disiplininin Katkısı

Kodlar		f
	Amaçların benzemesi	13
Tarih	Tarihin bağlayıcı ve geleceği aydınlatma özelliği	11
disiplinin	İçeriğin benzemesi	8
katkısı	Anlatım metodunun ve konuların zenginleştirilmesi	6
	Tarihsel araştırma metodunun kullanılması	2
Toplam		40

Tablo 8’e bakıldığında Sosyal Bilgiler öğretiminin amacına ulaşılması konusunda 13 Sosyal Bilgiler öğretmeni amaçlarının benzemesinden dolayı Tarih disiplinin katkısının olacağını belirtirken, 11’i tarihin bağlayıcı ve geleceği aydınlatma özelliğinin, 8’i içeriğin benzemesinin, 2’si tarihsel araştırma metodunun kullanılmasının Sosyal Bilgiler öğretiminin amacına ulaşması konusunda Tarih disiplinin katkısı olacağını belirtmişlerdir. 6 Sosyal Bilgiler öğretmeni ise anlatım metodunun ve konuların zenginleştirilmesi ile Sosyal Bilgiler öğretiminin amacına ulaşmasında Tarih disiplininin katkısının daha fazla olacağını belirtmişlerdir. Bu konuda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden bazılarının görüşleri aşağıdaki gibidir:

S9: “*Geçmişimizden öğreneceğimiz bilgi-birikim, tecrübe, hatalardan ders alma, doğrulardan yararlanma gibi ilkeleri geleceğimize şekil vermek, toplumu bilinçlendirmek, gençlerimizi aydınlatmak adına büyük fırsatlar sunacağından Tarih ve Sosyal Bilgiler aynı amaç ve doğrultuda gittiğini söylemek pek de yanlış olmaz.*”

S11: “*Dersin genel amaçlarından “Atatürk İlke ve İnkılâplarının, Türkiye Cumhuriyetinin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar; lâik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olur” ifadesi göz önüne*

alındığında derslerimizde yakın tarih ile ilgili konuların öğretimi çok önemlidir. Ortak amaçlar doğrultusunda üzerinde yaşadığımız vatanın, yeni T.C. Devleti'nin hangi koşullarda kurulduğu ve bu devlete neden dört elle sarılması gerektiği tarih disiplininin katkılarıyla daha iyi anlaşılacaktır.”

S21: *“Sosyal Bilgiler dersinin amacı olan iyi bir insan yetiştirmek için tarih disiplinine ve öğrencilerin geçmişlerini öğrenerek geçmiş ile gelecek arasında bağlantı kurmaları gerekmektedir. Bu da tarih disiplini ile olabilmektedir.”*

S28: *“Tarih dersi bireyin öz benliğini toplumsal ve kültürel potada eriterek kendi biricik dünya görüşünün oluşmasında pozitif yönlü yardımcıdır böylece Fikri dünyası gelişen bireyin coğrafya, vatandaşlık gibi branşları öğrenmede motivasyonu daha yüksek olacaktır.”*

S26: *“Sosyal Bilgiler Öğretiminin amacına ulaşmasında tarih disiplini çok önemlidir. Öğrencinin geçmişten ders çıkarması, günümüzü yorumlaması ve geleceği şekillendirmesi tarihi tarafsız bilmesiyle olacaktır.”*

S40: *“Sosyal Bilgilerin amaçlarına ulaşabilmesi için tarih disiplininin bireylere aktaracağı geçmişi, kültürü, toplumu, gelişimi ve devletin önemli unsurlarıyla bireyler etkin vatandaş olmaya hazırlanır.”*

S5: *“Tarih Sosyal Bilgiler dersini oluşturan disiplinlerden birisi hatta birincisidir. Tarihin Sosyal Bilgiler içerisinde ağırlıklı bir yer tutması Sosyal Bilgiler dersinin vizyonu ve amaçları ile bu ders yoluyla öğrencilere kazandırılması öngörülen bilgi beceri ve değerlerin büyük ölçüde tarih dersi ile örtüşmesinden kaynaklanmaktadır.”*

S36: *“Maddi, manevi, milli değerler barındıran kültürümüz tarih eğitimiyle bireylere verilir, aynı zamanda coğrafya bilgisinin, sosyolojinin, felsefe, psikolojinin tarihsel serüveni bilindikçe Sosyal Bilgiler dersine olan ilgi, merak daha da artacak, bireyler dersin amaçlarına daha doğru yoldan ulaşmış olacaklar.”*

Sosyal Bilgiler öğretiminde Tarih disiplinin katkısı konusunda Tarih disiplinin katkıları konusunda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin tamamının olumlu yönde görüşü bulunmaktadır. Sosyal Bilgiler öğretmenlerine göre bu Sosyal Bilgiler ve Tarih öğretiminin amaç ve konu bakımından birbirlerine yakın olmalarından dolayı Sosyal Bilgiler öğretiminde Tarih disiplini yarar sağlamaktadır. Ayrıca tarihin bağlayıcı ve

geleceği aydınlatma özelliği ve tarihsel konuların araştırılmasında kullanılan metot da Tarih disiplininin Sosyal Bilgilerin öğretim amaçlarına ulaşılması konusunda yararlı katkı sağlamaktadır.

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmada cevap aranan üçüncü soru; “*Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda yer alan “Değerler” ile Tarih ve Tarih Öğretimi arasında ilişki nasıldır?*” şeklindedir. Bu soruya ilişkin bulgular Tablo 9’da yer almaktadır.

Tablo 9
Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda Yer Alan “Değerler” ile Tarih ve Tarih Öğretimi Arasında İlişki

	Kodlar	f
Değerler	Bilimsel yaklaşım	11
	Vatansever olma	5
	Sorumluluk sahibi olma	4
	Duyarlı birey olma	3
	Aile birliğine önem verme	2
	Saygı duyma	2
	Bağımsızlığı savunma	1
	Adaletli olma	1
	Barış isteme	1
	Dayanışma içinde olma	1
Toplam		31

Tablo 9’a göre Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda yer alan değerler ile Tarih ve Tarih öğretimi arasındaki ilişkiye Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden 11’inin bilimsel yaklaşım değeri açısından yaklaşırken, 5’i vatansever olma, 4’ü sorumluluk sahibi olma, 3’ü duyarlı birey olma, 2’si aile birliğine önem verme, 2’si saygı duyma, 1’i bağımsızlığı savunma, 1’i adaletli olma, 1’i barış isteme ve yine 1’i de dayanışma içinde olma konusunu ile Tarih ve Tarih öğretimi ilişkisinin olduğunu belirtmiştir. Bu konuda araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden bazılarının görüşleri aşağıdaki gibidir:

S25: “*Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’ndaki değerlere baktığımızda toplumun huzuru ve refahı için insanların mutluluğu için iyi bir toplum iyi bir devlet anlayışı gibi*

değerlerde tarih disiplini baktığımızda daha çok gelenek görenek ve anneannelere bağlı olarak geçmişimizden ders çıkarıp bir günümüzü ve yarınımızı yönlendirmemiz için tarihi disiplinine ihtiyaç vardır Sosyal Bilgiler de olduğu gibi.”

S28: “Bağımsızlık, Aile Birliğine önem verme, adil olma, hoşgörü gibi birçok değerlerin en motive edici gücüdür kendini bilen bir toplum toplumun kendini bilmesi için geçmiş ve günümüz toplumsal durumların doğru analiz edip hangi değerlere sahip çıkılması konusunda tarih disiplini oldukça önemli bir yer tutar örneğin geçmişte Osmanlı'nın hoşgörüsünü öğrenen bir öğrenci toplum içindeki değişimlerde daha ölçülü tepkiler verebilir, örneğin ülkemizin işgal dönemindeki yabancı ülke askerlerinin işgal bölgesindeki halka yaptıklarını bilen bir öğrenci ne kadar “Cici” görünse de yabancıların ülkemizde söz sahibi olmaya çalışması ile mücadelede daha gayretli olur.”

S11: “Dersimiz bireylere geçmişi hakkında en doğru bilgileri kazandırarak, geleceğini gerçekçi bir şekilde planlamasını sağlamaya çalışır. Geçmişte yaşanmış, milli çıkarlarımızı ilgilendiren olayların doğru bir şekilde bilinip analiz edilmesi, içinde bulunduğumuz koşulların da en doğru biçimde değerlendirilip ona göre önlemler alınmasını sağlayacaktır. Bireylere bunu kazandıracak olan disiplin de tabiki tarihtir.”

S29: “Milli bilinç, milli birlik ve beraberlik, tarih bilinci, tarihi hassasiyetleri aşılama bu değerler etkilidir.”

S9: “Tarih disiplini toplumumuzun geçmişte yaşadığı ve şu an yaşadığımız her türlü değeri, toplumun içgüdüsünü, toplumsal hareketleri, toplumun dinamiklerini, toplumun reflekslerini, toplumun yaşayış ve yönetimini, toplumun maddi ve manevi durumunu günümüze kadar inceleme fırsatı sunduğu için Sosyal Bilgilerin oluşumunda ve yön verilmesinde etkili olmuştur.”

S37 “Tarih disiplini öğrencilerin geçmişi hakkında birçok alanda bilgi sahibi olmasına olanak sağlar. Bu bilgiler ışığında bireylerin aileye, topluma, bağımsızlığa, barışa ve gelişime dair aldıkları eğitimle Sosyal Bilgilerin değerleri örtüşmektedir.”

S39: “Sosyal Bilgiler öğretiminde yer alan değerler bireylerin aile ve toplum yapısına uygun birer vatandaş olmasını sağlamaktır. Tarih disipliniyle birlikte bireyler kendisini ve yaşadığı toplumun değişimine öncelik eder.”

S36: “Tarihi süreç içerisinde değerler toplumlar arasında giderek farklılaşsa da ana değerler değişmez tarih dersinde de bunların varlığı bireye sezdirilir, büyüklere saygı, misafirperverlik gibi.”

S4: “Barış, bağımsızlık, demokrasi gibi değerleri öğrenci tarihini öğrenerek pekiştirmelidir. Atalarımızın bağımsızlık uğruna verdiği mücadeleleri Kürşat ayaklanmasından tutun da Türkiye Cumhuriyetimizin kuruluşuna kadar geçen evrede fark etmeleri tarih disiplini ile mümkündür.”

S5: “Adalet, dostluk, dürüstlük, yardımseverlik, vatanseverlik tarih ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’ndaki birkaç benzer değerdir.”

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin büyük çoğunluğu Tarih ve Tarih öğretimi ile Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda yer alan değerler arasında ilişkinin olduğunu belirtirlerken, öğretmenlerin belirttiğine göre Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda yer alan değerler aynı zamanda Tarih ve Tarih öğretimi için de geçerli değerlerdir. Bu sebeple ikisini birbirinden ayrı görmek yanlış olacaktır ve Tarih ve Tarih öğretimi Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda yer alan değerlerin öğrencilere kazandırılmasında katkı sağlamaktadır.

4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmada cevap aranan dördüncü soru; “Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda yer alan “Temel Becerilerle” Tarih ve Tarih Öğretimi arasındaki ilişki nasıldır?” şeklindedir. Bu soruya ilişkin bulgular Tablo 10’da yer almaktadır.

Tablo 10

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda Yer Alan “Temel Becerilerle” Tarih ve Tarih Öğretimi Arasındaki İlişki

	Kodlar	f
Temel Beceriler	Değişim ve sürekliliğin farkına varma	5
	Zaman ve kronolojiyi algılama	4
	Araştırma yapabilme	2
	Eleştirel düşünebilme	2
	Sosyal katılımı gerçekleştirme	2
	Kanıt kullanabilme	1
	Harita okuryazarlığı	1

Empati yapabilme	1
Toplam	18

Tablo 10'a bakıldığında Sosyal Bilgiler öğretmenlerden 5'i değişim ve sürekliliğin farkına varma, 4'ü zaman ve kronolojiyi algılama, 2'si araştırma yapabilme, 2'si eleştirel düşünebilme, 2'si sosyal katılımı gerçekleştirme, 1'i kanıt kullanabilme, 1'i harita okur yazarlığı, 1'i ise empati yapabilme ile Tarih ve Tarih öğretimi arasında ilişki bulunduğunu belirtmişlerdir. Bu konuda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden bazılarının görüşleri aşağıdaki gibidir:

S11: *“Sosyal Bilgiler dersi milli çıkarları gözeten, vatanına vatandaşlık bağıyla gönülden bağlı olan, kendi kültürünü tanıyan ve kültürel değerleri gelecek nesillere aktarmayı amaçlayan bireyler yetiştirmeyi hedefler. Bu bağlamda tarih disiplini bu dersi destekleyecek en önemli alanlardandır diye düşünüyorum.”*

S37: *“Sosyal Bilgiler öğretiminde yer alan temel beceriler birçok alanı içine alsada tarih ile ilişkisi ele alındığında zaman ve kronolojiyi algılama, değişim ve sürekliliği algılama becerileri tarih sayesinde daha somut bir şekilde öğrencilere verilmektedir.”*

S4: *“Öğrenci geçmişini merak ederek araştırmalar yapmalıdır. Burada biz değerli öğretmenlere iş düşmektedir. Öğrencide geçmişimiz hakkında merak uyandıracak sorular sormalı ve onlara kendi öğrenmelerini sorumluluğunu da kazandırmalıyız. Seviyelerine uygun kitap önerileri sunmalı ilgi çekici kitaplar ile derse girmeli onların okuma becerileri yanı sıra düşünme becerilerini de geliştirmeliyiz.”*

S6: *“Temel beceriler insanların var olabilmelerini sağlayan bilgilerdir. Tarih disiplini ise bireye düşünebilme, konuyu rahat kavrayabilmesini öğretir ve bunlar önemli becerilerdir.”*

S39: *“Sosyal Bilgilerde temel beceriler bireylere iyi birer vatandaş olmasına öncülük eder. Tarih disiplini ise bu becerilerin geçmişten günümüze bireylere neler kazandırdığını ve bu becerilerin topluma neler kattığını gösterir.”*

S3: *“Onlar da birbirine benzer. Sosyal Bilgilerin içinde tarih ve coğrafya konuları var neticede.”*

Yapılan görüşmelerde Sosyal Bilgiler öğretmenleri Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda bulunan temel beceriler ile Tarih ve Tarih öğretimi hakkında görüşlerini

belirtmişlerdir. Temel beceriler ile Tarih ve Tarih öğretimi arasındaki ilişki konusunda Sosyal Bilgiler öğretmenleri Tarih ve Tarih öğretimi özellikle konuları itibariyle geçmiş dönemlerde yaşanan sosyal, kültürel ve toplumsal değişimleri araştırma konusu yapıyor olmasının sosyal bilimler öğretimindeki temel beceriler ile ilişkisinin olacağını belirtmişlerdir. Sosyal Bilgiler öğretmenleri ayrıca öğrencilerin değişim ve sürekliliği algılamaları ile zaman ve kronolojik bilgiler edinmelerinin topluma sosyal açıdan katılımlarının sağlanabileceği, empati kurma, kanıt kullanma gibi beceriler elde edebileceklerini belirtmişlerdir.

4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmada cevap aranan beşinci soru; “*Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda yer alan “Kazanımlarla” Tarih ve Tarih Öğretimi arasındaki ilişki nasıldır?*” şeklindedir. Bu soruya ilişkin bulgular Tablo 11’de yer almaktadır.

Tablo 11
Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda Yer Alan “Kazanımlarla” Tarih ve Tarih Öğretimi Arasında İlişki

Kodlar	f
Toplumsal değerleri öğrenme	5
Kültürleşmenin gerçekleşmesi	4
Kazanımlar	
Toplumsal yapı hakkında bilgi sahibi olma	2
Etkin vatandaş olma	2
Toplam	13

Tablo 11’e bakıldığında Sosyal Bilgiler öğretmenlerden 5’i Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda yer alan toplumsal değerleri öğrenme, 4’ü kültürleşmenin gerçekleşmesi, 2’si toplumsal yapı hakkında bilgi sahibi olma, yine 2’si etkin vatandaş olma ile Tarih ve Tarih öğretimi arasında ilişkinin bulunduğunu belirtmişlerdir. Bu konuda araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden bazılarının görüşleri aşağıdaki gibidir:

S37: “*Sosyal Bilgiler öğretimi ve tarih disiplini öğrencilere yaşadıkları toplumu tanıma, sosyal çevrelerini anlama ve bu toplumun bir parçası olmalarını sağlayarak öğrencilerin etkin bir birey olmalarına katkıda bulunur.*”

S39: “*Sosyal Bilgiler öğrencilerin hayata karşı, kültürel ve toplumda nelerle karşılaşabileceği hakkında bilgiler aktarır. Tarih disiplini ile birlikte kültürün ve toplumun yapısına uygun unsurlar öğrencilerin bu kazanımları sağlamasına olanak olur.*”

S40: “*Sosyal Bilgiler dersinin bize kazandırdıkları, Kültürel tarihi geçmişimizi, Sorumluluklarımızı ve haklarımızı, Çevremizi, Milli kültürel değerlerimizi, Erdemli bir insan olmayı, Etik kuralları ve bu kurallara uymayı sağlar. Bu kazanımlarda tarih gibi önemli bir disiplin tarafından bireylere aktarılırken en temel kaynak olur.*”

S6: “*Sosyal Bilgiler öğretiminin kazanımlarında geçen değişim, sürekliliği algılama ve gözlem gibi kazanımlar tarih disiplini sayesinde öğrencilere kazandırmak amaçlanmıştır.*”

S9: “*Zaman ve kronoloji, sosyal katılım, mekanı algılama gibi sosyal kazanımları sağlaması için tarih ile yakın bir ilişki kurar.*”

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşleri incelendiğinde; Tarih ve Tarih öğretimi içeriği bakımından özellikle öğrencilerin geçmişlerini öğrenerek daha bilinçli olmaları ve bu yolla birey, toplum gibi kavramların anlamını öğrenerek geçmişten gelen kültürel miras ile birlikte etkin vatandaş olabilmeleri konularına dikkat çektikleri görülmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmadan elde edilen veriler ışığında araştırmanın sonucu ve bu sonuçlara ilişkin birtakım öneriler yer almaktadır.

Bu araştırmada, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretimi ile Tarih disiplini arasındaki ilişkiye yönelik görüşleri incelenmiştir. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, bireylerin kendilerini tanımaları ve toplumsal kimlik kazanmaları için birçok bilgi, beceri ve değeri kapsamaktadır. Bu noktadan hareketle bu program, bir yandan öğrencileri hayata hazırlarken diğer taraftan da onları toplumun aktif üyeleri olmaya hazırlamaktadır. Bununla birlikte Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, farklı disiplinlerden gelen etkili ve erişilebilir bilgilerin bir araya getirilmesiyle şekillenmektedir. Öte yandan bu programı oluşturan farklı disiplinler arasında Tarih konuları özel bir yer tutmaktadır. Çünkü Tarih konuları öğretilirken, öğrencilerin geçmişi sorgulaması, geleceği öngörmesi ve onlara kazandırdığı milli kimlik, kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılmasının merkezinde yer almaktadır. Tarih eğitimi ile tüm insani değerlere saygılı, sorumluluk bilincine sahip, geçmişle gelecek arasında köprüler kurabilen, araştıran, bilinçli, demokratik değerleri anlayan, kabul eden ve yaşayan yeni bir nesil yetiştirilmektedir. Araştırmada, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarih disiplininin yeri ve önemi hakkında yeterli algı ve bilinç düzeyinde olup olmadıkları incelenmiştir. Bu bağlamda, araştırma kapsamında alt amaçlara yönelik birtakım sonuçlara ulaşılmıştır. Alt amaçlara ilişkin bu sonuçlar aşağıda yer almaktadır:

5.1. Tarih Disiplininin Sosyal Bilgiler Öğretimindeki Öneminin İlişkinin Tartışma ve Sonuç

Tarih disiplininin Sosyal Bilgiler Öğretimindeki önemine ilişkin ulaşılan sonuçlara bakıldığında; katılımcılara göre milli şuurunu oluşturma, tarih bilinci, toplumsal yaşam için kaynak olma, geçmiş-bugün ve gelecek bağlantısı kurabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Tarih içerikli konuların öğretimiyle öncelikli olarak öğrenciler geçmiş ve günümüz arasında bağlantı kurabilecektir. Öğrenciler günümüzdeki toplumsal yapının birden bire ortaya çıkmadığını, zaman içindeki birikim ve insanların etkileşimiyle oluştuğunu öğrenebileceklerdir. Ayrıca bugünkü yaptıklarımızın geleceğimizi oluşturacağını bireyler tarih sayesinde kavrayacaklardır. Aynı şekilde Arabacıoğlu ve Aydemir de tarih ile ilgili olarak (2007) tarihin, aslında sadece geçmiş anlatmadığını, bugünün de tarihin bir

parçası olduğunu zira gelecek nesillerin tarihini de şu anda yaşayan insanların oluşturduğunu belirtmektedirler. Sosyal Bilgilerde ise genel olarak etkili vatandaşlar yetiştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda sosyal bilgiler, bireyleri ve bireylerin birlikte oluşturmuş oldukları toplumsal yaşamı anlamayı hedefler. Fakat bugünkü toplumsal yaşamı doğru bir şekilde anlamlandırabilmek için öncelikle geçmiş insan tecrübelerinin incelenmesi ve günümüz toplumsal hayata etkisinin anlaşılması gerekmektedir. Geçmiş insan tecrübelerinin incelenmesinde de bütünlüğün bozulmadan yapılması gerekmektedir. Böylelikle yeni nesillerin geleceği planlamasında bu tecrübelerden faydalanması beklenir (Doğanay, 2005). Bu noktadan hareketle Sosyal Bilgiler Programı, geçmişi öğrenir ve öğretirken doğrudan Tarih disiplininin yararlanır. Böylece Tarih disiplini Sosyal Bilgiler Öğretim Programını pek çok yönden desteklemektedir.

Araştırmada, dikkat çeken bir başka sonuç ise tarihin bireylerde milli şuurun oluşmasını etkilediği sonucudur. Bireylerde milli şuurun oluşması için öncelikle bireylerin kendi toplumunun geçmişi iyi bilmesi gerekmektedir. Geçmiş anlama noktasında da tarih bilincinin önemli bir rolü bulunmaktadır. Zira fertlerin kendileri ve etrafında şekillenen durumlara ve olaylara anlam yüklemeye onları yönlendiren ana unsurlardan biri tarih bilincidir. Tarih bilinciyle bireyler geçmişe dayalı olarak geleceğe bakıp, ortak hafızada kendilerini konumlandırabilirler. Aynı zamanda insanların içinde yaşadığı uygarlığı ve kültürü şekillendiren kişilerin anlayış, felsefe ve olaylarla ilgili farkındalığı tarih bilinci sayesinde artar. Yine dünyada uygarlıklar arasındaki mücadelelerin temelleri ve bu mücadelelerin günümüze yansımalarını bireyler tarih bilinciyle fark edebilirler. Ayrıca insanlar birlikte yaşayabilmek ve ortak ideallere sahip olabilmek için tarih bilincine ihtiyaç duyarlar (Bulut, 2011; Hasdemir ve Elban, 2023; Ünalp, 2022). Sosyal bilgiler açısından düşünüldüğünde bireylerin aktif bir vatandaş olması için öncelikle içinde yaşadığı toplumu ve geçmişi iyi bilmeleri istenmektedir. Bireylerin geçmiş ve günümüz arasında bağlantı kurabilmeleri ise tarih bilinciyle gerçekleşir. Birey sahip olduğu tarih bilinciyle kendi toplumunu ve kendi kültürünü dahi iyi tanır. Bireylerin toplumsal yaşam ve kültürleri hakkında yeni bilgiler öğrenip bu bilgileri içselleştirmeleri, onlarda milli şuurunu oluşturur (Atmaca ve Çamurcu, 2020; Bulut, 2011; Doğanay, 2005; Süvari ve Tangülü, 2020).

5.2. Sosyal Bilgiler Öğretiminin Amacına Ulaşması Konusunda, Tarih Disiplininin Katkısına İlişkin Tartışma ve Sonuç

Sosyal Bilgiler Öğretiminin amacına ulaşması konusunda, Tarih disiplininin katkısına ilişkin ulaşılan sonuçlara bakıldığında; katılımcılara göre amaçların benzemesi, tarihin bağlayıcı ve geleceği aydınlatma özelliği, içeriğin benzemesi, anlatım metodunun ve konuların zenginleştirilmesi ile tarihsel araştırma metodunun kullanılması sonucuna ulaşılmıştır.

Vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmelerini amaçlayan Sosyal Bilgiler öğretimi, öğrencilerin geçmişin bilinci ile geleceğe hazırlanılmasını amaçlayan Tarih disiplini ile amaçları yönünden birbirine benzemektedir (MEB, 2018; MEB, 2023). Bu açıdan bakıldığında, Tarih öğretiminin amaç ve hedeflerinin gerçekleşmiş olması, aynı zamanda Sosyal Bilgiler öğretiminin amaç ve hedeflerinin de gerçekleştiği anlamına gelmektedir.

Çalışmamızda elde edilen başka bir sonuç da Sosyal Bilgiler Öğretimi ile Tarih ve Tarih öğretimi içeriklerinin de birbirine benzediği sonucudur. Nitekim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı daha kapsayıcı bilgiler içerirken, Tarih öğretiminde konular daha ayrıntılı bilgiler içermektedir. Pala (2015) yaptığı çalışmada, öğrencilerin tarihsel olayların tarihlerinin yoğun olduğu üniteye öğrencilerin bilme düzeylerinin daha yüksek, tarihsel olayların tarihlerinin daha az olduğu üniteye ise öğrenci bilme düzeyinin daha düşük olduğunu belirlemiştir. Bu çalışmanın sonucunda da belirttiği gibi Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihsel bilgilerin yoğun olarak kullanılması, Sosyal Bilgiler Öğretiminin amacına ulaşması konusunda yararlı olmaktadır. Tekdal (2021) çalışmasında da benzer şekilde Tarih konularının Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yeterli düzeyde yer almadığını belirlemiştir. Bu noktadan hareketle Tarih disiplininin Sosyal Bilgiler öğretimine daha çok katkı sağlaması amacıyla öğrencilerin tarihi alanlara yönelik yapacağı gezi, gözlem gibi etkinliklerin artırılması gerekebilir. Ayrıca Atatürk ilke ve inkılapları gibi toplumu bir araya getirecek milli değerlerin Sosyal Bilgiler ders içeriklerinde daha yoğun bir şekilde yer alması sağlanabilir.

Tarih ve Tarih disiplini içeriğinin Sosyal Bilgiler Öğretiminde kullanılmasının yanında Tarihsel araştırma metodunun da Sosyal Bilgiler Öğretiminde kullanılması etkili

olmaktadır. Tarih ve Tarih öğretimi öğrenci geçmişi ile ilgili bilgileri içselleştirebilmektedir. Böylece Tarihsel kavramayı içselleştirmiş öğrenciler, metinde geçen olayları zihinlerinde canlandırarak okuma yeteneklerini geliştirir; metni okuma süreçlerinde birey ve grupların niyetlerini, eğilimlerini, değer yargılarını ve fikirlerini göz önünde bulundururlar (MEB, 2023: 13). Tarih ve Tarih öğretimi ile elde edilecek bu sonuç, Sosyal Bilgiler Öğretiminin daha etkili olmasına ve amacına ulaşmasına yardımcı olmaktadır. Tarih disiplinin konu içerikleri bakımından bağlayıcı ve geleceği aydınlatıcı bir özelliği bulunmaktadır. Bu özellik, öğrencilere Sosyal Bilgiler Öğretim Programı çerçevesinde kazandırılması hedeflenen davranışların aktarılması açısından önemli ve faydalı olacaktır.

5.3. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda Yer Alan “Değerler” ile Tarih ve Tarih Öğretimi Arasındaki İlişkiye Yönelik Tartışma ve Sonuç

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan “Değerler” ile Tarih ve Tarih Öğretimi arasındaki ilişkiye yönelik ulaşılan sonuçlara bakıldığında; katılımcılara göre bilimsel yaklaşım, vatansever olma, sorumluluk sahibi olma, duyarlı birey olma, aile birliğine önem verme, saygı duyma, bağımsızlığı savunma, adaletli olma, barış isteme ve dayanışma içinde olma sonuçlarına ulaşılmıştır. Değerler, zaman içinde insanlar tarafından oluşturulup toplumun tümü tarafından kabul edilen en iyi, en yararlı ve en doğru olduğu düşünülen toplumsal kabullerdir. Toplumun bir arada yaşayabilmesi için değerlerin tam olarak öğrenilmesi gerekmektedir (Cice ve Özgan, 2017; Coştu, 2009; Kalita, 2015). Değerlerle ilgili olarak Ekici'nin (2023) yaptığı araştırmada, değerlerin toplum fertleri tarafından özümsemesinin toplumda suç oranını azaltacağını, toplumsal hayatta huzur olacağını, sorumluluk duygusunda artma, bireyler arasında eşitlik, barış ortamı, fertler arası iş birliği, farklılıklara hoşgörü ve toplumsal sorunların çözümünde etkili olacağını vurgulamaktadır. Bu nedenle toplumsal yaşam için değerler çok önemlidir. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına bakıldığında, bireysel ve toplumsal yaşam için gerekli 18 tane programa özel değer, ayrıca 10 tane de tüm öğretim programlarında yer alan kök değer öğrenciye kazandırılması hedeflenmektedir (MEB, 2018). Bu değerler sayesinde bireyin toplumun bir parçası olması amaçlanmaktadır. Bu nedenle Tarih disiplini aracılığıyla bireye kazandırılacak vatanseverlik, sorumluluk, aile birliğine önem verme, duyarlılık ve bağımsızlık gibi değerler Sosyal Bilgiler için önem teşkil etmektedir. Zira Yazıcı araştırmasında (2014) sosyal düzenin sağlanıp devam

ettirilebilmesinin değerler vasıtasıyla mümkün olduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda farklı değerlerin Tarih disiplini eliyle öğrenciye kazandırılması Sosyal Bilgilerle beraber aslında bütün toplumsal yaşam için önem arz etmektedir.

5.4. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda Yer Alan “Temel Becerilerle” Tarih ve Tarih Öğretimi Arasındaki İlişkiye Yönelik Tartışma ve Sonuç

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan “Temel Becerilerle” Tarih ve Tarih Öğretimi arasındaki ilişkiye yönelik ulaşılan sonuçlara bakıldığında; katılımcılara göre değişim ve sürekliliğin farkına varma, zaman ve kronolojiyi algılama, araştırma yapabilme, eleştirel düşünebilme, sosyal katılımı gerçekleştirme, kanıt kullanabilme, harita okuryazarlığı ve empati yapabilme sonuçlarına ulaşılmıştır.

Öğretim programının ayrılmaz unsurlarından biri becerilerdir. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda öğrencilere 27 adet temel becerinin kazandırılması hedeflenmektedir (MEB, 2018). Nitekim Sosyal Bilgiler öğretiminin amacı, öğrencilerin sosyalleşebilmeleri ve iyi vatandaşlar olabilmeleri için yaşamda gerekli olabilecek becerileri kazandırmaktır. Aynı zamanda programın aktif vatandaş yetiştirme amacından dolayı Sosyal Bilgiler öğretmenin temel hedefi, öncelikle sosyal bilimlere ait bilgi, beceri ve değerleri öğrencilere aktarmaktır. Ayrıca öğrenme ve öğretme sırasında eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerinin kazanılması, öğrencilerin yaşamda karşılaşılabilecekleri sorunlarla baş etmelerine yardımcı olur (Öztürk, 2007). Yapısalcı yaklaşıma göre Sosyal Bilgiler Öğretim Programı kavram, değer ve becerilerin öğretilmesi ilkelerine dayanmaktadır. Sosyal Bilgiler Öğretiminde etkinliklerle öğrencilere becerileri uygulamalı olarak öğretmeye çalışılmaktadır (Yazıcı, 2006). Tarih öğretimi ile geçmişini öğrenen öğrenci, daha bilinçli davranarak değişim ve sürekliliği algılayabilmektedir. Öğrenci, Tarih öğretimi ile zaman ve kronolojiyi daha etkin bir şekilde algılayarak, araştırmaya yönelmekte, eleştirel düşünme becerisi kazanmakta, sosyal katılım, kanıt kullanma, harita okur yazarlığı, empati gibi temel becerileri de geliştirebilmektedir.

5.5. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda Yer Alan “Kazanımlarla” Tarih ve Tarih Öğretimi Arasındaki İlişkiye Yönelik Tartışma ve Sonuç

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan “Kazanımlarla” Tarih ve Tarih Öğretimi arasındaki ilişkiye yönelik ulaşılan sonuçlara bakıldığında, katılımcılara göre

toplumsal değerleri öğrenme, kültürlenmenin gerçekleşmesi, toplumsal yapı hakkında bilgi sahibi olma ve etkin vatandaş olma sonuçlarına ulaşmıştır.

Kazanım, öğrencilerin eğitim-öğretim faaliyetleri yoluyla kazanmaları beklenen bilgi, beceri, tutum ve değerler olarak tanımlanabilir (Turan, 2019: 169). 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda kazanımlar her öğrenme alanına göre yapılandırılmış olup, öğrenme alanı içindeki bilgi, beceri ve değerlerden oluşmaktadır. Her çalışma alanı için öğrencilerin ilgili çalışma alanında kazanmayı hedeflediği bilgi, beceri ve değerlerin elde edilen sonuçlarla bir araya getirildiği söylenebilir. Aslında programda yer alan değer ve beceriler, programın uygulanmasında dikkat edilecek hususlar çerçevesindeki kazanımlarla doğrudan ilişkilidir. 2018 Sosyal Bilgiler Programı'nda öğrenme alanıyla ilgili 7 öğrenme alanı ile ilgili kazanımlar bulunmaktadır (MEB, 2018). Tarih eğitimi ile öğrencilere kazandırılacak toplumsal ve milli bilinç, öğrencilerin topluma daha etkin bireyler olarak katılmalarını, kültürlerine ve geçmişten gelen toplumsal miraslarına sahip çıkarak etkin vatandaş olmalarını sağlamaktadır.

Tarih disiplinin öğrencilerin içinde yaşadıkları toplumun değer yargılarını kabul ederek milli hayata uyum sağlamalarına yardımcı olduğu söylenebilir. Sosyal Bilgiler kapsamında Tarih Öğretimi, vatansever ve ahlaki değerlerin aşılması ve Türk toplumunun düşünen, eleştirel ve üretken bireyler yetiştirme ihtiyaçlarının karşılanması açısından büyük önem taşımaktadır. Sosyal Bilgiler öğretmenleri Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan amaç, değer, kazanım ve becerilerin Tarih disiplini ile daha etkin bir şekilde öğrencilere kazandırılabilceği konusunda ortak görüşe sahiptirler. Bu veriler ışığında, Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarih disiplinin yeri ve önemi hakkındaki algı ve bilinç düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

5.6. Öneriler

Araştırmadan elde edilen sonuçlar çerçevesinde aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan değerler, temel beceriler, kazanımların özellikle içerikleri ve kapsamaları konusunda öğretmenlerin bilgilendirilmeleri, bu becerilerin içerikleri konusunda kavram kargaşasının yaşanmaması adına faydalı olabilecektir.
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerine programda yer alan değer, beceri, öğrenme alanı ve kazanımlar konusunda seminerler verilebilir.

- Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan değerler, temel beceriler, kazanımlar konularının Sosyal Bilgiler dersinin kapsamı içerisinde daha yoğun bir şekilde dahil edilmesi bu becerilerin öğrencilere aktarılması adına yararlı olabilir.
- Değerler eğitimi gibi konularda öğretmenlerin bilgilendirilmesine ya da bilgilerini tazelemelerine yönelik hizmet içi eğitim programlarının uygulanması öğretmenlerin öğrencilere kazandıracakları kavramlar konusunda daha yetkin olmaları açısından yararlı olabilir.
- Yapılacak araştırmalarda Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan değerler, temel beceriler, kazanımların Tarih ve Tarih öğretimi ile olan ilişkisi ayrı ayrı ele alınarak bu konuda daha ayrıntılı bilgiler elde edilmesi mümkün olabilir.
- Sosyal Bilgiler ile Tarih ve Tarih öğretimi arasındaki ilişkiyi incelediğimiz bu çalışmada araştırma verileri yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir. Sosyal Bilgiler ile Tarih ve Tarih öğretimi arasındaki ilişkinin daha etkin bir şekilde incelenebilmesi adına farklı yöntem ve metotlarla farklı öğretim kademeleri üzerine çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akçalı, A. A. (2007). Yerel Tarih ve Tarih Öğretimindeki Rolü. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 80-88.
- Akçalı, A. A. ve Aslan E. (2016). Tarih Öğretiminde Yerel Tarih Kullanımının Akademik Başarıya ve Tarihsel Düşünme Becerilerine Etkisi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36(2), 375-397.
- Akçalı, A. A., ve Aslan, E. (2012). Tarih Öğretiminin İyileştirilmesi Yolunda Alternatif Bir Yöntem: Sözlü Tarih. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2), 669-688.
- Akçalı, A. A. (2013). *Tarih Öğretiminde Merkeze Bağımlılığın Azaltılması Yolunda Bir Çözüm Önerisi: Yerel Tarih*. Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Akgül, G. (2021). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin, Ortaokul Öğrencilerinin ve Öğrenci Velilerinin Pandemi Sürecindeki Uzaktan Eğitime İlişkin Görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Uşak.
- Akinoğlu, O. (2004). Yapılandırmacı Öğrenme ve Coğrafya Öğretimi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 10, 73-94.
- Akpınar, M. ve Kaymakçı, S. (2012). Ülkemizde Sosyal Bilgiler Öğretiminin Genel Amaçlarına Karşılaştırmalı Bir Bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 2(2), 605-626.
- Akyüz, Y. (1982). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Alaca, E (2017). Sosyal Bilgiler Ders Kitapları Üzerine Bir Değerlendirme. *21Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi*, 6(18), 759-785.
- Arabacıoğlu, F. P. & Aydemir, I. (2007). Tarihi çevrelerde yeniden değerlendirme kavramı. *YTÜ Mim. Fak. E-Dergisi*, 2 (4),204-212.
- Arslan, M. K., ve Cengizhan, S. (2022). Yapılandırmacı Öğrenme Yaklaşımı Özellikleri Açısından Köy Enstitüleri Üzerine Bir İnceleme. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 18-35.
- Atmaca, D. & Çamurcu, H. (2020). Milli bilinç oluşturmada coğrafya dersinin etkisine yönelik görüşler (Çanakkale ili örneği). *Milli Kültür Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 77-84. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mikad/issue/59280/767404>

- Barr, R., Barth, J. L., Shermis, S. S. (2013). *Sosyal Bilgilerin Doğası*. Dönmez, C. (Çev. Ed.), Ankara: Pegem Akademi.
- Barth, J.L. ve Demirtaş, A. (1997). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi Kaynak Üniteler*. Ankara: YÖK-Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi.
- Beldağ, A., ve Balcı, M. (2017). Sosyal Bilgiler öğretiminde sözlü tarih yönteminin kullanımı: Nitel bir çalışma. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2017(9), 176-189.
- Belge, M. (2001). Panel: Yerel Tarih Çalışmalarının Kentlerin Bugünleri ve Gelecekleriyle İlişkilendirilmesi. F. Çelebi (Editör). *Yerel Tarihçilik, Kent, Sivil Girişim: Yerel Tarih Grupları Deneyimi*, İstanbul. Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- Bhatia, A. (2009). *Museum and School Partnership for Learning on Field Trips*. Doktora Tezi. Colorado: Colorado State University.
- Bilicioğlu, H. (2017). *Ortaokul Öğrencilerinin Yerel Tarih Öğretimine İlişkin Görüşleri: Safranbolu Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karabük.
- Bulut, B. (2011). *İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan konuların tarih bilinci oluşturmadaki etkililiğinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi Elazığ ili örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Buyurgan, S. (2007, Mayıs). Tarih Dersi Kapsamında Programlı Bir Müze Ziyareti. Uluslararası Öğretmen Yetiştirme Politikaları ve Sorunları Sempozyumu, Bakü.
- Counce, S. (2011). *Sözlü Tarih ve Yerel Tarihçi*, (Çev. Bilmez Bülent CAN ve Alper Yalçınkaya). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Cice, Y & Özgan, H. (2017). Değerler eğitimi uygulamalarının değerlendirilmesi ve geliştirilmesine ilişkin okul çalışma ekibinin görüşleri. *Ekev Akademi Dergisi*, 21(70), 101-120. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sosekev/issue/71367/1147547>

- Coşkun Keskin, S. ve Keskin, Y. (2009). Cumhuriyet Dönemi İlkokul (İlköğretim 1. Kademe) Sosyal Bilgiler ve Onun Kapsamına Giren Ders Programlarında Bir Değer Olarak “Barış”ın Yeri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17), 69-92.
- Coştu, Y. (2009). Toplumsallaşma kavramı üzerine sosyolojik bir değerlendirme. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 9(2), 117-140. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/daad/issue/4498/61953>
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri*. M. Bütün ve S. B. Demir (Çev. Ed.). Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çağırkan, B. (2017). Kültür Sosyolojisinde Metodoloji Tartışmaları: İdeoloji Olarak Kültür ve Eylem Olarak Kültür. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (42), 147-160.
- Çapar, D. Şenşekerci, E. (2021). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevrenin Tarih Öğretiminde Kullanımına Yönelik Yaklaşımları. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(3), 1044-1062
- Çelik, E. (Ed.). (2018). *Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Konu Anlatımı-2*. Ankara: Yediiklim Eğitim Bilgisayar Yayıncılık.
- Çetin, K. (2003). Türk Eğitim Tarihinde Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgilerin Tarihsel Süreci. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2(1-2),163-185.
- Demir, F. B., Hacat, S. O. (2018). Sosyal Bilim Disiplinlerine Göre 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programındaki Kazanımların Değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 2(2), 27-56.
- Demircioğlu, D. H. (2004). Tarih ve Coğrafya Öğretmenlerinin Sosyal Bilimler Öğretiminin Amaçlarına Yönelik Görüşleri (Doğu Karadeniz Bölgesi Örneği), *Bilgi Dergisi*, (31), 71-84.
- Demircioğlu, İ. H. (2005). *Tarih Öğretiminde Öğrenci Merkezli Yaklaşımlar*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Demirel, Ö. (2015). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi.

- Dilek, D. (2007). *Tarih Derslerinde Öğrenme ve Düşünce Gelişimi*. İstanbul: Nobel Kitap Dağıtım
- Dinç E. (2006). Tarih Eğitimcilerinin Mevcut Lise Tarih Müfredat Programı Ve Tarih Öğretiminin Amaçları Hakkındaki Görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 7(2), 263-276
- Dinç, E., ve Üztemur, S. (2017). Türkiye’de Sosyal Bilgiler ve Tarih Eğitiminde Müzeler ve Tarihi Mekânlardan Yararlanmaya Yönelik Araştırmaların İçerik Analizi. *Milli Eğitim*, 46(214), 61-84.
- Doğan, Y. ve Dinç, E. (2007). Birinci Elden Tarih Kaynaklarının Sosyal Bilgiler ve Tarih Derslerinde İnternet Üzerinden Kullanımı: ABD ve İngiltere’den Uygulama Örnekleri. *TSA Dergisi*. 11(2), 195-220.
- Doğanay, A. (2005). Sosyal Bilgiler Öğretimi. C. Öztürk & D. Dilek (Ed.). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s.18-52). (5. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Doğanay, A. (2008). Çağdaş Sosyal Bilgiler anlayışı Işığında Yeni Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 77-96.
- Doğanay, A. (2009). Değerler Eğitimi, Sosyal Bilgiler Öğretimi: Demokratik Vatandaşlık Eğitimi. (Edt: C. Öztürk). (226-253). Ankara: Pegem Akademi.
- Dönmez, C. (2003). Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler. C. Şahin. (Ed.). *Sosyal Bilgiler Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu* (31–41). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık
- Ekici, Ö. (2023). Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değer Aktarımının Gerçekleşmeme Nedenleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(2), 820-840. DOI: 10.17679/inuefd.1299310
- Ekmeççi, S. (2015). *Tarih Öğretmenlerinin Müze Ziyaretleri Hakkındaki Görüşleri: Trabzon Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

- Er, A. R. ve Bayındır, N. (2015). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Tarih Konularının Öğretimine İlişkin Öğretmen Unsuru İle Fiziki Koşullar ve Materyal Hakkındaki Görüşlerinin Belirlenmesi. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 88-103.
- Ercan, M. (2007). *Cumhuriyet Döneminde İlköğretim Sosyal Bilgiler Programlarındaki Sanat Konularının Yeterliliği*. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Erden, M. (1996). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. İstanbul: Alkım Yayıncılık
- Erköse, E. (2007). *Yenilenen 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Eyriçe, N. (2005). *Tarih Eğitiminde Yerellik: 1922-1950 Döneminde Menemen Kazası*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Göçer, A. (2014). Öğretmen Rollerini, Öğrenci Etkililiği ve Eğitim Kazanımları Bakımından Türkçe Dersi Metin İşleme Süreci. *Milli Eğitim Dergisi*, 44(204), 167-198.
- Göksu, M. M. (2020). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarih Konularının Öğretimine Yönelik Görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28(5), 1946-1955.
- Güçlü, M. (2013). Eğitim Tarihi Araştırmalarında Sözlü Tarih Uygulaması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(1), 100-113.
- Gültekin, M. (2015). Çocuğun Yaşamından Dünyaya Açılan Pencere: Hayat Bilgisi Öğretim Programı, M. Gültekin, (Ed.). *Hayat bilgisi öğretimi*, (1-5), Ankara: Nobel Yayınları.
- Güngördü, E. (2002). *İlköğretimde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2016). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. İstanbul: Seçkin Yayınları.

- Hasdemir, İ. & Elban, M. (2023). Tarih Bilinci, Kimlik ve Tarih Eğitimi. *Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 107-124. DOI: 10.48066/kusob.1286576
- Hertzberg, H. W. (1981). *Social Studies Reform 1880-1980*. Boulder: Social Science Education Consortium, Inc.
- Işık, H. (2008). İlköğretimde Tarih Konularının Yerel Tarihle İlişkilendirilmesinin Öğrenci Başarısına Etkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 1(4). 290-310.
- İnan, S. (2014). Sosyal Bilgiler Nedir, Ne Zaman ve Neden? S. İnan, *Sosyal Bilgiler Eğitime Giriş Kavramlar, Yaklaşımlar, Etkinlikler* içinde (1-24). Ankara: Anı yayıncılık.
- Kabapınar, Y. (2012). *Kuramdan Uygulamaya Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* (Genişletilmiş 3. baskı.). Ankara: Pegem Akademi.
- Kabapınar, Y. (2019). *Kuramdan uygulamaya Sosyal Bilgiler öğretimi hayat bilgisi öğretiminden tarih öğretimine*. 6. Baskı, Ankara: Pegem Akademi.
- Kalita, K. (2015). Need of Value Education and a Teacher's Role, *International Journal of Social Science and Humanities Research*, 3(4), 566-571. <https://www.researchpublish.com/upload/book/Need%20of%20Value%20Education2563.pdf>
- Karabağ, G. (2011). Disiplinlerarası tarih çalışması. İçinde A. Şimşek (Ed.), *Tarih Nasıl Yazılır?* (s. 223-257). İstanbul: Tarihçi Kitapevi.
- Karadağ, E., Deniz, S., Korkmaz, T., ve Deniz, G. (2008). Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı: Sınıf öğretmenleri görüşleri kapsamında bir araştırma. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 383-402.
- Kaya, A. (2023). *2005 ve 2018 Yılı Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları ve Ders Kitaplarının Tarih İçerikleri Bağlamında Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Rize.

- Kaya, E.ve Öner, G. (2017). 100. Yaşındaki Sosyal Bilgiler Dersini Sosyalleşme ve Toplu Öğretim Ekseninde Yeniden Düşünmek. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2(1), 1-25.
- Keçe, M. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan tarih konuları: öğretmen görüşlerine dayalı nitel bir araştırma. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(4), 343-361.
- Keskin, Y. (2002). *Türkiye’de II. Meşrutiyetten Günümüze Kadar Uygulanmış Olan Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Analizi ve Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Keskin, Y. (2019). Sosyal Bilgiler Programı Tarihi ve Güncel Gelişmeler. Çelikkaya, Ç., Öztürk Demirbaş, Ç., Yıldırım, T. ve Yakar, H. (Ed). *Yeni program ve ders içeriklerine göre Sosyal Bilgiler öğretimi I*, (1-41).Ankara: Pegem Akademi.
- Kocabıyık, O. O. (2016). Olgubilim ve Gömülü Kuram: Bazı Özellikler Açısından Karşılaştırma. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 55-66.
- Koçak, A. Arun, Ö. (2006). İçerik analizi çalışmalarında örneklem sorunu. *Selçuk İletişim*, 4(3), 21-28
- Köse, T. (2019). *Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitiminin Tarihi Gelişimi*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Malloy, T. (1982). *An Exploration into the Effectiveness of Local History as an Educational Tool for the Community College American History Teacher*. Doktora Tezi, Amherst: University of Massachusetts Amherst
- MEB. (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2018). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7.sınıflar)*. Ankara: MEB.
- MEB, (2023). *Ortaöğretim Tarih Dersi (9,10 ve 11. Sınıflar) Öğretim Programı*, Ankara: MEB.

- Metin, B. ve Oran, M. (2014). İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ders İçi Yerel Tarih Konusundaki Faaliyetleri Uşak İli Örneği. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 7(1), 204-216.
- Ocak, A. (2017). Nizamiye Medreseleri. *AİBÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5(9), 178- 183.
- Öner, G. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ‘Okul Dışı Tarih Öğretimine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. *Turkish History Education Journal*, 4(1), 89-121.
- Özbaran, S. (1998). *Tarih öğretimi ve ders kitapları*. İzmir: Dokuz Eylül Yayınları
- Özbek Gül, M. N. (2022). *Yerel Tarih ve Kültür Unsurlarının Sosyal Bilgiler Dersi Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özer, E. (2012). *Sosyal Bilgiler Dersinde Yerel ve Sözlü Tarih Etkinliklerinin Programlanması*. Yüksek Lisans Tezi, Konya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Özkan, H. (2019). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Kavramlarına İlişkin Kavram Yanılgılarının Tespiti*. Yüksek Lisans Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Özmen, C. (2015). Dünyada ve Ülkemizde Sosyal Bilgiler. Dönmez, V. ve Yazıcı, K.(Ed.).*Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Özpolat, V. (2013). Öğretmenlerin Mesleki Önceliklerinde Öğrenci Merkezli Eğitim Yaklaşımının Yeri. *Milli Eğitim Dergisi*, 43(200), 5-27.
- Öztaşçı, C., Kabapınar, Y., Tuncel, G. (2020). Yerel Tarih Öğretim Yöntemini Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanmak: Yanbaşında Olan Geçmiş Görme ve Duyumsamak. *Turkish History Education Journal*, 9(1), 66-88.
- Öztürk, C. (2007). Sosyal bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. C. Öztürk (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi-yapılandırıcı bir yaklaşım* içinde (s. 21-50). Ankara: Pegem Akademi.
- Öztürk, C. (2011). *Sosyal Bilgiler Öğretimi: Demokratik Vatandaşlık Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.

- Öztürk, C. (2012). Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinlerarası Bir Bakış. C. Öztürk (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi: Demokratik Yurttaşlık Eğitimi* (1- 31) içinde. Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.
- Öztürk, C. ve Deveci, H. (2016). Farklı Ülkelerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi. Öztürk, C.(Ed.). *Farklı Ülkelerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programları* (1-40). Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.
- Öztürk, F. (2000). Türk Eğitim Düşüncesi Tarihinde “Müze” Kavramının Düşünsel Temelleri -Satı Bey ve I.H. Baltacıoğlu örneği, 3. Uluslararası Tarih Kongresi, Tarih Yazımı ve Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar: Küreselleşme ve Yerelleşme, C. 2, 187-200,
- Öztürk, İ.H. (2011). Türkiye’de Müfredat Reformu ve Öğretmen Özerkliği: Tarih Öğretimi Örneği. *Çevrimiçi Başvuru*, 4(2), 113-128.
- Pala, F. (2015). *Sosyal Bilgiler Derslerinde Yer Alan Tarihleri Öğrenci Hatırlama Düzeyi ve Tarihlerin Öğretiminin Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Partnership For 21st Century Skills. (2009). Framework For 21st Century Learning. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED519462.pdf>
- Sandelowski, M. (1986). The problem of rigor in qualitative research. *Advances in Nursing Science*, 8(3), 27–37
- Say, Ö. (2003). 20. Yüzyılda Yaşanan Sosyal Değişme Dinamikleri ve Kültürel Çözümlemeler Açısından Küreselleşme. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, (28), 61-76.
- Senemoğlu, N. (1997). *Kuramdan Uygulamaya Gelişim, Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Sever, R. (2016). Alternatif yaklaşımlarla Sosyal Bilgiler öğretimi ile ilgili temel kavramlar. R. Sever, M. Aydın ve E. Koçoğlu (Ed.). *Alternatif yaklaşımlarla Sosyal Bilgiler eğitimi* içinde (1-12). Ankara: Pegem Akademi.

- Sezer, A., İnel, Y. ve Gökalp A. (2019). Çalışma Grubu Sosyal Bilgiler Öğretmenleri Olan Türkiye'deki Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2), 1- 17.
- Shabbar, N. (2001). *Çocuklar İçin Müze Eğitimi. Kent, Toplum, Müze Deneyimlerkatkılar*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- Silvester, B. S. (1987). *A Feasibility Study of the Integration of Local History into the Social Studies and English Disciplines at the Middle School Level*. Doktora Tezi, Amherst: University of Massachusetts Amherst.
- Sözer, E. (1998). Sosyal Bilgiler Programının Amaçları, İlkeleri ve Temel Özellikleri. G. Can, Ş. Yaşar, E. Sözer (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (15-39). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Süvari, Ş. & Tangülü, Z. (2020). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Aktif Vatandaşlık Öz Yeterliliklerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Ege Bölgesi Örneği). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 18(2), 799-818. DOI: 10.37217/tebd.811544
- Şahin, E. (2021). *Kanıt Temelli Tarih Öğretiminde Öğrencilerin Kanıt Kullanma Becerileri*. Yüksek Lisans Tezi, Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sinop.
- TDK. (2023) Türk Dil Kurumu Elektronik Sözlük. <https://sozluk.gov.tr/>
- Tekdal, D. (2021). Sosyal Bilgiler Derslerinde Tarih Konularının Öğretimine İlişkin Öğretmen Algıları. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 26(46), 25-36.
- Turan, R. (2016). Sosyal Bilgiler Eğitimi ve Tarih. R. Turan, T. Yıldırım, (Ed.), *Sosyal Bilgilerin Temelleri* (1-34) içinde. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Turan, S. (2019). 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Disiplinlerarası Yapısının İncelenmesi, *Sosyal Bilgilerde Yenilikçi Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 166-190.
- Turna, Ö. ve Bolat, M. (2015). Eğitimde Disiplinlerarası Yaklaşımın Kullanıldığı Tezlerin Analizi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(1), 35-55.

- Tütüncü, G. (2022). Tarih Araştırmalarında Sözlü Tarih ve Sözlü Tarih Arşivlerinden Örnekler. *DEÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 9(2), 135-173
- Ulubey, Ö., ve Aykaç, N. (2005). Türkiye Cumhuriyetin İlanından 2005'e Eğitim Felsefelerinin İlkokul Programlarına Yansımaları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(3), 1173-1202.
- Uygun, K., Arıbaş, B. B. ve Karalı M. A. (2018). Yeni (2017) Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Meslek Bilincinin İncelenmesi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*. 8(15), 1897–1916.
- Ünalp, F.R. (2022). Tarih Bilinci ve Milli Şuur. Uluslararası Prof. Dr. Halil İnalçık Tarih ve Tarihçilik Sempozyumu, 299-312. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları
- Vurgun, A. (2016). *Milli Tarih Nedir?* İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Yalçın, A.ve Akhan N. E. (2016). Cumhuriyetten Günümüze Sosyal Bilgiler Programlarının Sosyal Bilgiler Öğretim Yaklaşımlarına Göre İncelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 12(3), 842-873.
- Yazıcı, K. (2006). Sosyal bilgiler ve okuma becerileri. *Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(1), 273-283.
- Yazıcı, M. (2014). Değerler ve toplumsal yapıda sosyal değerlerin yeri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), 209-223. DOI: 10.18069/fusbed.10221
- Yeşilbursa. C. C. (2015). Okul Dışı Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yerel Tarih, Okul Dışı Sosyal Bilgiler Öğretimi (Ed. A. Şimşek ve S. Kaymakçı). (143-170). Ankara: Pegem Akademi.
- Yetiş, A. (2018). *Öğretmen ve Öğrencilerin Kanıt Temelli Tarih Öğretimine İlişkin Görüşleri: Bir Durum Saptaması*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yılar, B. M. ve Tomal, N. (2018). Sosyal Bilgiler Dersi ve Yenilenen Ders Öğretim Programı. A. Uzunöz, V. Aktepe (Ed.), *Özel öğretim yöntemleri içinde* (1-42). Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldırım, A. (1999). Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi. *Eğitim ve Bilim*, 23, 7-17.

Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

EKLER

Ek 1: Veri Toplama Aracı

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA ETİK KURULU

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Bu formun amacı katılmanız rica edilen araştırma ile ilgili olarak sizi bilgilendirmek ve katılmanız ile ilgili izin almaktır.

Bu kapsamda “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretimi İle Tarih Disiplini Arasındaki İlişkiye Yönelik Görüşleri” başlıklı araştırma “Osman Temel” tarafından **gönüllü katılımcılarla** yürütülmektedir. Araştırma sırasında sizden alınacak bilgiler gizli tutulacak ve sadece araştırma amaçlı kullanılacaktır. Araştırma sürecinde konu ile ilgili her türlü soru ve görüşleriniz için aşağıda iletişim bilgisi bulunan araştırmacıyla görüşebilirsiniz. Bu araştırmaya **katılmama** hakkınız bulunmaktadır. Aynı zamanda çalışmaya katıldıktan sonra çalışmadan **çıkabilirsiniz**. Bu formu onaylamanız, **araştırmaya katılım için onam verdiğiniz** anlamına gelecektir.

Araştırmayla İlgili Bilgiler:

Araştırmanın Amacı: Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler öğretimi ile Tarih disiplini arasındaki ilişkiye yönelik görüşlerini incelemek

Araştırmanın Nedeni: Yüksek lisans tezi araştırması

Süresi: 1 Ay

Araştırmanın Yürütüleceği Yer: Bursa

Çalışmaya Katılım Onayı:

Katılmam beklenen çalışmanın amacını, nedenini, katılmam gereken süreyi ve yeri ile ilgili bilgileri okudum ve gönüllü olarak çalışma süresince üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma ile ilgili ayrıntılı açıklamalar sözlü olarak araştırmacı tarafından yapıldı. Bu çalışma ile ilgili faydalar ve riskler ile ilgili bilgilendirildim.

Bu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının (Islak imzası ile)

Adı-Soyadı:

İmzası:

Araştırmacının

Adı-Soyadı:

e-posta:

İmzası:

KİŞİSEL BİLGİLER

Cinsiyetiniz:

Kıdem yılınız:

Sınıfınızdaki öğrenci sayısı:

GÖRÜŞME SORULARI

1. Tarih disiplinin Sosyal Bilgiler Öğretimindeki önemi hakkındaki düşünceleriniz nedir?
2. Sosyal Bilgiler Öğretiminin amacına ulaşması konusunda, Tarih disiplininin katkıları nelerdir?
3. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan "Değerler" ile Tarih ve Tarih Öğretimi arasında ilişki nasıldır?
4. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan "Temel Becerilerle" Tarih ve Tarih Öğretimi arasındaki ilişki nasıldır?
5. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan "Kazanımlarla" Tarih ve Tarih Öğretimi arasındaki ilişki nasıldır?